

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра фінансів

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Міжнародний кредитний ринок

Студентки 2 курсу, 7-м групи,
спеціальності 072
«Фінанси, банківська справа та страхування»
спеціалізації
«Міжнародні фінанси»

Сирай Анастасії
Сергіївни

Науковий керівник
д.е.н., професор

Кучер Галина
Вікторівна

Керівник освітньо-професійної програми
д.е.н., професор

Кучер Галина
Вікторівна

Завідувач кафедри фінансів
д.е.н., професор
заслужений діяч науки і техніки України

Чугунов Ігор
Якович

Київ 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО КРЕДИТНОГО РИНКУ	6
1.1. Економічний зміст та особливості міжнародного кредиту.....	6
1.2. Еволюція міжнародного кредитного ринку.....	10
1.3. Інституційні засади функціонування міжнародного кредитного ринку.....	15
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФУНКЦІОНУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО КРЕДИТНОГО РИНКУ.....	20
2.1. Сучасні тенденції розвитку міжнародного кредитного ринку	20
2.2. Стан та особливості залучення кредитних ресурсів з міжнародного кредитного ринку Урядом України	28
2.3. Потенціал та результативність інструментів міжнародного кредитного ринку як джерела фінансування національного розвитку.....	36
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО КРЕДИТНОГО РИНКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	42
3.1. Вплив фінансової глобалізації на розвиток міжнародного кредитного ринку.....	42
3.2. Напрями удосконалення інструментів міжнародного кредитного ринку як джерела фінансування суспільного розвитку	48
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ.....	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	60
ДОДАТКИ.....	67

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасних умовах розвитку грошово-фінансового господарства кредитування є невід'ємною частиною економічної системи будь-якої держави та виступає ключовим елементом у процесі перерозподілу капіталу.

Розвиток економічного та науково-технічного співробітництва, валютних та фінансових відносин між окремими країнами світу обумовив розвиток міжнародних кредитно-фінансових відносин. Кредит є необхідною складовою реалізації міжнародних економічних відносин. Він стимулює попит на ринку зі сторони позичальників, тим самим сприяючи зростанню обсягів світової торгівлі.

За умов глобалізації міжнародної економіки, інтеграції національних економік у світове співтовариство посилюється роль міжнародного капіталу у фінансуванні національної економіки. Значне місце в цьому займає міжнародний кредит, який забезпечує надходження тимчасово-вільних фінансових ресурсів. Зважаючи на це, проблематика розвитку міжнародного кредитного ринку є актуальною.

Теоретичні та практичні питання формування та розвитку міжнародного кредитного ринку були досліджені у наукових працях таких вітчизняних вчених, як П.К. Бечко, Б.М. Данилишин, В.П. Колосова, Н.В. Кузнецова, Г.В. Кучер, І.О. Лютий, О.М. Мозговий, І.О. Рогач, С.В. Сіденко, І.В. Фурман, С.А. Циганов та ін. Разом з тим, подальшого дослідження потребують питання щодо механізмів взаємодії світової спільноти в системі міжнародного кредитування, зовнішнього фінансового кредитування на економіки держав світу, їх фінансові системи.

Враховуючи значні наукові здобутки вітчизняних науковців у сфері розвитку міжнародного кредитного ринку, необхідні подальші наукові дослідження, спрямовані на визначення напрямів удосконалення інструментів міжнародного кредитного ринку як джерела фінансування суспільного розвитку в умовах фінансової глобалізації.

Актуальність даної теми є беззаперечною. Дослідження теоретичних та практичних засад розвитку міжнародного кредитного ринку, а також пошук

перспективних напрямів його вдосконалення набуває особливої ваги в умовах розвитку сучасних трансформаційних процесів як в Україні, так і в світі.

Метою роботи є розкриття теоретичних засад та особливостей функціонування міжнародного кредитного ринку, визначення напрямів його розвитку в умовах глобалізації.

Об'єкт дослідження – міжнародний кредитний ринок.

Предметом дослідження є теоретичні і практичні питання функціонування та розвитку міжнародного кредитного ринку.

Відповідно до мети дослідження в роботі визначено такі основні **завдання**:

- визначити економічний зміст та особливості міжнародного кредиту;
- розкрити еволюцію міжнародного кредитного ринку;
- систематизувати інституційні засади міжнародного кредитного ринку;
- здійснити аналіз функціонування міжнародного кредитного ринку;
- оцінити стан та виявити особливості залучення кредитних ресурсів з міжнародного кредитного ринку Урядом України;
- визначити напрями розвитку міжнародного кредитного ринку в умовах глобалізації.

Інформаційною базою дослідження є нормативно-правові акти, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, періодичні видання з питань міжнародних фінансів та міжнародного кредитування, матеріали науково-практичних конференцій і семінарів, аналітичні матеріали та фінансова звітність Міністерства фінансів України, Національного банку України та інші джерела інформації.

Методи дослідження. У роботі використано як загальнонаукові, так і емпіричні методи досліджень: аналіз і синтез (під час дослідження економічного змісту міжнародного кредитного ринку); конкретизація і абстрагування (при виділенні характерних ознак міжнародного кредитного ринку); статистичні методи (під час аналізу стану та особливостей розвитку міжнародного кредитного ринку); графічні (для наочного відображення статистичного матеріалу та ілюстрації теоретичних і практичних положень; узагальнення (для формулювання висновків і пропозицій).

Практичне значення одержаних результатів. У випускній кваліфікаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення розуміння особливостей формування та розвитку міжнародного кредитного ринку і подано практичні заходи щодо вдосконалення інструментів функціонування міжнародного кредитного ринку.

За результатами виконання випускної кваліфікаційної роботи опубліковано 1 статтю: // Міжнародний кредитний ринок. Зб. наук. ст. студ. – К.: Київ. нац. торг-ек. ун-т, 2021.

Структура та обсяг роботи. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО КРЕДИТНОГО РИНКУ

1.1. Економічний зміст та особливості міжнародного кредиту

Кредит є важливою і необхідною складовою розвитку міжнародних відносин в сфері економіки. Він стимулює попит на ринку зі сторони позичальників, тим самим сприяючи зростанню обсягів світової торгівлі [1, с.111].

Кредитні відносини у світовій економіці виконують ряд важливих функцій. Вони обслуговують зовнішньоекономічну діяльність економічних агентів, стимулюють зовнішню торгівлю, створюють сприятливі умови для іноземних інвестицій тощо.

Розглянемо економічний зміст поняття «міжнародний кредит».

Козак Ю.Г., Логвінова Н.С. визначають міжнародний кредит як рух позичкового капіталу у формі фінансових вимог між кредиторами і позичальниками різних країн, пов'язаний з наданням валютних і товарних ресурсів (активів) на умовах повернення, строковості і сплати відсотків [39, с.23]. Автори зазначають, що міжнародний кредит, який бере участь в кругообігу капіталу на всіх стадіях, опосередковує його перехід з однієї форми в іншу: з грошової у виробничу, потім у товарну і знову в грошову. Саме тому, на міжнародному кредитному ринку здійснюється рух грошового капіталу, формується попит та пропозиція. Поряд з цим, вони визначають міжнародний кредит як особливий вид міжнародної торгівлі. Ця торгівля не є обміном товару на товар, а обміном сьогоdnішнього товару на товар в майбутньому.

Міжнародний кредит дає можливість торгувати в часі. Якщо країна кредитор надає позику, то вона продає нинішнє споживання за споживання в майбутньому. Країна-позичальник, беручи позику, отримує можливість витратити сьогодні більше, ніж зароблено, в обмін на зобов'язання виплатити компенсацію в майбутньому за сьогоdnішнє споживання. Які країни беруть позики, а які їх

надають, визначається їх виробничими можливостями. Країни, які мають добрі поточні інвестиційні можливості, беруть позики у інших країн, котрі таких відносних інвестиційних можливостей не мають, але отримують великі поточні доходи.

Країни, які мають відносно великі фінансові ресурси порівняно з можливістю їх прибуткового застосування всередині країни, можуть збільшити свій національний дохід за рахунок надання кредиту країнам, у яких вища норма доходу на капітал (відсоток, дивіденд). Країна-імпортер капіталу отримує можливість збільшити свій національний дохід за рахунок зарубіжних інвестицій, одержаних на вигідніших, порівняно з внутрішніми, умовах кредитування. В цілому за допомогою міжнародного кредиту відбувається максимізація світового продукту за рахунок загального приросту світового виробництва.

На думку науковців Мозгового О.М., Мусієць Т.В.; Руденко-Сударєвої Л.В. міжнародний кредит – це рух позичкового капіталу у сфері міжнародних економічних відносин, пов'язаний з наданням грошово-матеріальних ресурсів одних країн іншим у тимчасове користування на умовах повернення, строковості, забезпечення та сплати відсотків [38, с.12]. Вони розглядають міжнародний кредит як один із різновидів економічної категорії «кредит».

Подібної думки дотримується також Фурман І.В., стверджуючи, що міжнародний кредит – це рух позичкового капіталу в сфері міжнародних економічних відносин, пов'язаний з наданням валютних і товарних ресурсів на умовах повернення, терміновості і сплати відсотка [58, с.111].

Таким чином, можна говорити про те, що сучасне наукове бачення сутності міжнародного кредиту відображає всі основні його характеристики та ключові ознаки.

Ми поділяємо думки науковців і вважаємо, що існування міжнародного кредиту стало важливим чинником фінансової глобалізації у світі.

Міжнародний кредит відіграє важливу роль у світовій економіці. Він має як позитивний, так і негативний вплив на розвиток міжнародних економічних відносин. Так, система міжнародного кредитування дозволяє підвищувати

ефективність міжнародних зв'язків, допомагає збільшити і прискорити національне і світове виробництво, забезпечує безперервний процес відтворення та його розширення, створює сприятливі умови для зарубіжних приватних інвестицій; підвищує економічну ефективність зовнішньої торгівлі; сприяє інтернаціоналізації виробництва й обміну; допомагає у створенні та відновленні інфраструктури; стимулює процеси міжнародного поділу праці; зміцнює державні підприємства і банки, що пов'язані з міжнародним капіталом; допомагає забезпеченню міжнародних операцій, які обслуговують зовнішньоекономічні зв'язки країни.

Поряд з цим, міжнародний кредит створює сприятливі умови для зарубіжних приватних інвестицій. Міжнародний кредит допомагає збалансувати світову економіку. В країнах, де має місце дефіцит капіталу, знижується відсоток для країн-позичальників. І навпаки, для країн з надлишковим капіталом підвищується відсоток, отримуваний кредиторами. Це допомагає розвитку світового ринку капіталу. Світовий ринок позичкових капіталів утворює додатковий попит на придбання основного капіталу з боку країн-позичальників. Не маючи в даний момент достатньої кількості власних ресурсів, вони за рахунок міжнародного кредиту можуть придбати необхідне їм устаткування.

В той же час, негативний бік міжнародного кредиту проявляється у використанні його як засобу впливу на країни-позичальники; у підсиленні диспропорцій суспільного відтворення, стримуючи розвиток галузей, до яких у недостатній мірі або взагалі не залучаються міжнародні кредитні ресурси і навпаки все більше розширюючи більш прибуткові галузі.

Загалом в останні часи, залучення капіталів інших країн для розвитку національної економіки, посилило значення міжнародного кредиту як регулятора внутрішньодержавних економічних процесів. Отже, у розвитку економіки держави міжнародний кредит виконує значну, вагому роль (табл.1.1).

Таблиця 1.1

Роль міжнародного кредиту у розвитку економіки держави [39, с.13]

Позитивний аспект	Негативний аспект
забезпечує безперервність процесу відтворення й розширення виробництва	впливає на розвиток виробництва у найбільш прибуткових галузях, тим самим посилюючи диспропорції суспільного виробництва
є ланкою зв'язку для реалізації зовнішньоекономічної діяльності	є засобом конкурентної боротьби за ринки збуту
сприяє інтернаціоналізації економіки	посилює нестійкість грошового обігу у країнах з нестабільною економікою
слугує засобом підвищення конкурентоспроможності економіки держави у світовому господарстві	зміцнює позиції країн кредиторів на світових ринках та посилює їх вплив на соціально-економічні процеси країн-боржників
утворює сприятливі умови для зарубіжних інвестицій	слугує джерелом фінансування воєнних конфліктів
підвищує економічну ефективність зовнішньої торгівлі	

Зважаючи на вищевикладене, на нашу думку, важливо визначити основні функції та принципи міжнародного кредиту.

Принципи міжнародного кредиту виражають його зв'язок з економічними законами ринку і використовуються для досягнення поточних стратегічних завдань суб'єктів ринку і держави. Основними принципами є [4, с.27; 38, с.23; 39, с.31]:

1) повернення: якщо отримані кошти не повертаються, то має місце безповоротне передання грошового капіталу, тобто фінансування; 2) терміновість: забезпечує повернення кредиту у встановлені кредитною угодою терміни; 3) платність: відображає дію закону вартості та спосіб здійснення диференційованих умов кредиту; 4) забезпеченість: виявляється в гарантіях його погашення; 5) цільовий

характер: передбачає визначення конкретних об'єктів позики (наприклад, "зв'язані" кредити) та її застосування насамперед для стимулювання експорту країни-кредитора.

Узагальнення наукових підходів [4; 8; 26; 39] засвідчує, що міжнародний кредит виконує функції, які відображають специфіку руху позичкового капіталу у сфері міжнародних економічних відносин:

1. Перерозподіл позичкових капіталів між країнами для забезпечення потреб розширеного відтворення. Через механізм міжнародного кредиту позичковий капітал потрапляє в ті сфери, яким віддають перевагу економічні агенти з метою отримання прибутків.

2. Прискорення концентрації і централізації капіталу. Завдяки залученню іноземних кредитів прискорюється процес капіталізації додаткової вартості, розширюються межі індивідуального нагромадження, капітали підприємців однієї країни збільшуються за рахунок приєднання до них коштів інших країн.

Відмітимо, що функції міжнародного кредиту можуть змінюватися в міру розвитку національного і світового господарства. У сучасних умовах міжнародний кредит виконує функцію регулювання економіки і сам є об'єктом регулювання.

Вважаємо за доцільне надалі розкрити питання еволюції міжнародного кредитного ринку.

1.2. Еволюція міжнародного кредитного ринку

Безпосередній вплив на процес міжнародного кредитування мали розвиток суспільного виробництва, соціально-економічні умови, інтереси світової спільноти в цілому та окремих держав, зокрема, а також інші фактори. Суперечливість, складність, багатовекторність економічних зв'язків передбачає необхідність врахування історичних, культурних, суспільно-політичних, ментальних та інших чинників суспільного життя. Такий всебічний аналіз, на нашу думку, дозволить виявити фактори, що впливають на особливості розвитку міжнародних кредитних

відносин. Виявлені закономірності допомагають науковцям зрозуміти причини неефективності певних підходів і розробляти нові концепції розвитку міжнародного кредитного ринку. Застосування прогресивних систем управління на міжнародному кредитному ринку значно підвищує релевантність інформаційних даних з метою прийняття результативних управлінських рішень.

Виникнення міжнародного кредиту пов'язують з освоєнням морських шляхів з Європи до Близького та Середнього Сходу, а пізніше – до Америки та Індії у XIV–XV ст. [1, с.112] Необхідність існування й розвитку міжнародних кредитних відносин полягала у розвитку виробництва і міжнародної торгівлі. Торгівля товарами на міжнародних ринках призвела до посилення інтернаціоналізації, спеціалізації та кооперації виробництва.

В свою чергу, створення централізованих фінансів супроводжувалося розвитком державного кредиту, в якому держава виступає в ролі кредитора, гаранта та позичальника. В останньому випадку активним кредитором держав практично в усіх країнах ставало населення, а також міжнародні фінансово-кредитні інститути.

Сучасний міжнародний кредитний ринок відродився на початку 60-х років ХХ ст. Це пов'язано з низкою причин. До основних можна віднести такі, як сплеск світової економічної кризи (1929-1933 роки); розбалансування економіки за часи Другої світової війни та існування валютних обмежень після її завершення [38, с.24].

На початковій стадії міжнародний кредитний ринок розвивався досить повільно. Операції, в основному, здійснювалися з короткостроковими борговими інструментами. При цьому попит на довгострокові позики утримувався досить стабільно. Проте до кінця 50-х років пролонгація позик не мала повсюдного поширення. Починаючи з кінця 60-х років, спостерігається нарощування темпів розвитку міжнародного ринку позикових капіталів. Причини зростання чисельності основних кредиторів полягали у збільшенні чисельності і зростанні кредитних потреб позичальників, що пов'язувалися із [14, с.69]:

- недостатністю власних фінансових ресурсів для погашення бюджетного дефіциту;

- вирішенням проблем у реалізації великомасштабних соціально-економічних програм;
- розширенням ресурсної бази комерційних банків для проведення активних операцій;
- браком оборотного капіталу для забезпечення виробничого процесу;
- зростанням споживчих потреб фізичних осіб.

Поряд з процесом збільшення кількості основних кредиторів паралельно формувалися і розвивалися нові кредитні інститути. В основному це були небанківські установи – ломбарди, кредитні кооперативи, пенсійні фонди, лізингові, факторингові, форфейтингові та інвестиційні компанії, поштові відділення, центри мікрофінансування, позиково-ощадні організації.

Причинами їх розвитку стали більш доступні для позичальника форми та умови кредитування, ніж у комерційних банках.

До початку 90-х ринок позикових капіталів за своїми масштабами досяг величезних розмірів. Важливим поштовхом для його розвитку став процес інтенсифікації світогосподарських зв'язків, формування інтегрованої мережі міжнародного виробництва, підвищення ролі міжнародних фінансово-кредитних організацій і інституцій, кредитна діяльність яких спрямовується на:

а) утворення, розвиток та модернізацію об'єктів наднаціонального виробництва з метою фінансування структурної перебудови національних економік, об'єктів регіонального і внутрішньоконтинентального значення;

б) модернізацію окремих елементів наднаціональної інфраструктурної системи, зокрема, енергетичних, транспортних, інформаційних та інших комунікацій;

в) підтримку системи страхування довгострокових капіталомістких промислових і інфраструктурних проектів для забезпечення їх стійкості у періоди фінансово-економічної нестабільності тощо.

В цілому ж, досліджуючи особливості формування та розвитку фінансових відносин на світовому кредитному ринку слід сказати, що міжнародне запозичення і кредитування стало результатом розвитку, з одного боку, внутрішнього

кредитного ринку найбільш розвинених країн світу, а з іншого боку – відповіддю на потребу фінансування міжнародної торгівлі.

На міждержавному рівні потреба в кредитуванні виникає в зв'язку з необхідністю покриття негативних сальдо міжнародних розрахунків. Таким чином, у процесі розвитку кредитного сектора міжнародного фінансового ринку можна виділити наступні стійкі тенденції:

- власники заощаджень все частіше воліють розміщувати їх у формі різних похідних фінансових інструментів (деривативів) на міжнародному кредитному ринку, одночасно при цьому зменшується частка банківських депозитів. Похідні фінансові інструменти стали чинити сильний, іноді домінуючий вплив на міжнародний кредитний ринок;

- в останнє десятиліття на міжнародному кредитному ринку відбулося різке зростання заощаджень, що пропонуються їх власниками банкам для інвестування в фінансові продукти;

- навіть найбільші комерційні банки, у тому числі і транснаціональні, не справляються з припливом фінансових ресурсів, наслідком чого стала чергова хвиля поглинань та злиття банків не тільки між собою, але і з іншими фінансовими інститутами;

- в останні роки чітко простежується тенденція розвалу діючої в попередні десятиліття системи регулювання міжнародного кредитного ринку на основі монетаристської концепції. Розробляється нова система регулювання;

- у зв'язку з численними поглинаннями і злиттями найбільших банків, а також зі спробами розробити нову систему регулювання міжнародного кредитного ринку сформувалася нова чотирьохшарова структура міжнародного кредитного ринку;

- різко зросла конкуренція між американськими і європейськими транснаціональними банками, а також регіональними кредитними ринками: північноамериканським, європейським і південно-східним азіатським;

- для того, щоб стати повноправними учасниками міжнародного кредитного ринку, транснаціональні банки будують філії або в міжнародних фінансових

центрах (Нью-Йорку, Лондоні, Цюріху, Токіо, Люксембурзі, Гонконзі, Франкфурті-на-Майні та ін.), або в офшорних зонах. У результаті в офшорних зонах сконцентрувалися величезні обсяги капіталів, практично неоподатковувані;

- найбільші фінансові центри, що охоплюють близько 1000 найбільших філій та відділень транснаціональних банків, сформували новий тип міжнародного кредитного ринку: використовуючи електронні мережі (SWIFT, Global Costadien, Internet та ін.), він діє цілодобово, регулюючи рух міжнародних кредитних потоків;

- всі транснаціональні банки – учасники міжнародного кредитного ринку крім традиційних депозитно-позичкових операцій активно нарощують фондові, інвестиційні, валютні та страхові операції. Відбувається розмивання меж між структурними секторами міжнародного фінансового ринку;

- електронна комерція і бізнес, кредитні інтернет-технології істотно знизили трансакційні витрати і ризики на міжнародному кредитному ринку;

- міжнародні позичальники з високим кредитним рейтингом (ТНК і ТНБ), а також наднаціональні інститути (МВФ, група Світового банку та ін.) Беруть на міжнародному кредитному ринку позики нижче ставки LIBOR. Ця практика висловлює тенденцію зниження ролі LIBOR як відправної точки у встановленні вартості кредиту;

- зростає частка синдикованих кредитів на міжнародному кредитному ринку; на міжнародному кредитному ринку значно збільшилася частка довгострокового кредитування;

- в останнє десятиліття все більш помітною стає діяльність на міжнародних регіональних кредитних ринках країн з ринками, що формуються;

- важливою тенденцією формування міжнародного кредитного ринку стали пошуки способів поєднання національного кредитного суверенітету з уніфікацією міжнародного кредитного ринку;

- на міжнародному кредитному ринку в останнє десятиліття значно посилилася контролююча, регулююча, консалтингова та гарантійна роль Міжнародного валютного фонду.

Таким чином, відзначимо, що міжнародний кредитний ринок нині є глобальною системою акумулювання вільних фінансових ресурсів та надання їх позичальникам із різних країн на принципах ринкової конкуренції. На сьогодні цей ринок набув величезних масштабів і перетворився в одне із найважливіших джерел фінансових ресурсів, став визначальним фактором господарського життя всіх без винятку країн світу.

1.3. Інституційні засади функціонування міжнародного кредитного ринку

Сучасні уявлення про сутність і роль кредитних послуг, характер їх реалізації у світовій економіці визначають інституційні основи регулювання міжнародного кредитного ринку.

Зазначимо, від того, яку інституційну модель обере світова спільнота для регулювання ринку міжнародних кредитних послуг багато в чому залежить його ефективне функціонування та успішний розвиток.

Для здійснення кредитування зовнішньоекономічної діяльності залучаються міжнародні та регіональні фінансово-кредитні організації, такі як Міжнародний валютний фонд (МВФ), Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР), Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) та ін.

В умовах глобалізації економіки міжнародні фінансові організації є ключовим механізмом регулювання міжнародної фінансово-кредитної системи, а також основним джерелом надання фінансової, технічної та аналітичної допомоги країнам на шляху до здійснення соціально-економічних трансформацій.

Міжнародний валютний фонд і Світовий банк — це результат Бреттон-Вудської конференції 1944 р., мета якої було створення фундаменту для економічного співробітництва та розвитку, спрямованого на зміцнення та зростання світової економіки.

Зростаюча роль міжнародних фінансових організацій (МФО) в умовах глобалізації економіки обумовлена такими факторами [49, с.102]:

- посилення інтернаціоналізації господарського життя і стрімкий розвиток транснаціональних корпорацій і транснаціональних банків, діяльність яких вийшла за межі національних економік;
- поглиблення процесів глобалізації в економічній і фінансовій сферах;
- розширення міждержавних форм регулювання валютно-кредитних і фінансових відносин як складова регулювання міжнародних економічних відносин;
- необхідність створення організаційних основ міждержавного механізму спільного вирішення валютно-фінансових проблем світового економічного розвитку у зв'язку з посиленням нестабільності міжнародної валютної системи та фінансових ринків.

Відмітимо, що міжнародні фінансові організації виступають важливою складовою сучасної світової фінансово-кредитної архітектури.

Процес розвитку міжнародних фінансово-кредитних відносин історично й об'єктивно характеризувався створенням розгалуженої інституціональної структури, до складу якої входять універсальні (глобальні) та регіональні (багатосторонні) фінансові організації, а також інші валютно-фінансові установи.

Розглянемо цілі та функції міжнародних фінансових організацій, діяльність яких впливає на розвиток міжнародного кредитного ринку, зокрема (табл.1.2.).

Таблиця 1.2.

Цілі та функції міжнародних фінансових організацій

Цілі	Функції
Стабілізація і розвиток міжнародної фінансово-кредитної системи	Виступають регулятором світового господарства і міжнародних фінансово-кредитних відносин
Міждержавне валютне і кредитно-фінансове регулювання	Здійснюють нагляд за міжнародною валютною системою
Розробка і координація стратегії й тактики розвитку міжнародної валютної системи	Стимулюють макроекономічну стабільність і структурну перебудову реального сектору економіки

Акумуляція фінансових ресурсів та їх використання для забезпечення стабільності національного, регіонального та світового економічного розвитку	Надають технічну допомогу та консультації країнам-членам, а також діляться досвідом із країнами, що здійснюють соціально-економічні трансформації
Збір та аналіз інформації, а також дослідження з проблематики міжнародних фінансово-кредитних відносин	Здійснюють моніторинг за станом економіки країн-членів і виконанням ними взятих на себе зобов'язань перед МФО

Джерело: складено автором за даними: [49, с.107]

Основними видами МФО є універсальні (мегарегулятори фінансової системи), що здійснюють координацію валютно-кредитних відносин у межах світової економіки і вносять істотний внесок у глобалізацію фінансових відносин і регіональні банки розвитку, які займаються фінансуванням проєктів, пов'язаних із реформуванням економіки країн або групи країн у межах окремих регіонів. Крім того, існує низка інших багатосторонніх банків розвитку, зокрема, Ісламський банк розвитку, Міжнародний фонд розвитку сільського господарства, Європейський інвестиційний банк і новостворений Азійський банк інфраструктурних інвестицій, кожен з яких має відносно обмежене коло учасників. Центральною організацією у світовому господарстві та міжнародній валютній системі за обсягом повноважень та універсальністю членства є МВФ.

На сьогодні МВФ – найвпливовіша організація, що регулює структурні параметри розвитку світової економіки загалом і макроекономічної політики кожної з країн-членів з метою досягнення стабільності у світовій економіці [49, с.120].

Він надає позики країнам-членам, які мають фактичні або потенційні проблеми платіжного балансу. Фінансування здійснюється в межах різноманітних кредитних механізмів, кожен з яких передбачає виконання ряду умов і заходів країною-позичальником залежно від соціально-економічного розвитку країни. Можна виділити такі кредитні механізми МВФ:

- історично склалося, що основна частина загальної допомоги МВФ надається через кредитний механізм «Stand-by» (SBA), який призначений для допомоги у вирішенні короткострокових проблем платіжного балансу; термін дії програми становить зазвичай 12–24 місяців;

- гнучка кредитна лінія (FCL) призначена для країн з високими і стабільними економічними показниками, виваженою фінансовою політикою й успішним досвідом реалізованої політики, термін дії FCL коливається у межах 1–2 років;

- лінія превентивної підтримки і ліквідності (PLL) призначена для країн зі стабільними економічними показниками, що зумовлені економічною політикою та успішним досвідом імплементації такої політики; тривалість PLL коливається від 6 місяців до 2 років;

- механізм розширеного кредитування (EFF) створено для допомоги країнам у вирішенні середньо- і довгострокових проблем, пов'язаних із платіжним балансом, які потребують фундаментальних економічних реформ; використання такого механізму значно збільшилось після Світової фінансової кризи 2008 р.; цей механізм передбачає кредитування протягом 3–4 років з метою подолання труднощів платіжного балансу, які викликані макроекономічними проблемами в галузі виробництва, торгівлі, ціноутворення;

- інструмент швидкого фінансування (RFI) забезпечує швидку фінансову допомогу з мінімальною кількістю умов для всіх без винятку країн, що розвиваються, і мають термінову потребу в урегулюванні платіжного балансу.

Україна долучилася до співпраці з МВФ і Світового банку у 1992 році. У 1994–1995 рр. розпочалася активна співпраця з МВФ за програмою системної трансформаційної позики, у межах якої Україна отримала близько 700 млн дол. США на підтримку платіжного балансу. Подальша співпраця стає системною, а позики становлять мільярди доларів США. За роки співробітництва Україна та МВФ погодили 10 кредитних програм, зокрема дві з яких передбачали застосування механізму розширеного кредитування, а інші вісім — кредитні програми «Stand-by». У межах цих програм Україна могла отримати 51,5 млрд СДР, однак фактично отримала менше половини — 21,9 млрд СДР (приблизно 31,5 млрд дол. США) [32, с.100].

Враховуючи негативний вплив екзогенних чинників, спричинених глобальною пандемією та неможливістю забезпечити надходження значних ресурсів від зовнішньоекономічної діяльності, подальше залучення кредитів від

МФО та інших кредиторів і донорів є неминучим. Тому в умовах обмежених можливостей щодо інвестування розвитку національної економіки кредити МФО відіграють важливу роль у ході проведення фінансової та грошово-кредитної політики, яка б відповідала досягнутим рівням економічної стабільності та економічного зростання.

На сьогодні, без сумніву, можна стверджувати, що в Україні немає інших вигідніших і надійніших кредиторів, як МВФ [49, с.128]. Крім того, активна співпраця МВФ дає змогу отримати допомогу від Світового банку, Європейського Союзу та інших кредиторів.

Погоджуємось із думкою, що «розвиток світового фінансового ринку зменшує обмеженість національних і дає змогу посилити їхній потенціал завдяки інвестиційно-кредитним інструментам, використанню національної та іноземної валют, фондів фінансових ресурсів урядів, приватних суб'єктів, міжнародних інституцій і відповідних трастових фондів, поглиблює фінансову складову співробітництва між суб'єктами глобального середовища» [59, с.78].

Таким чином, оскільки міжнародні фінансові організації є надійним і стабільним джерелом як коротко-, так і довгострокових кредитних ресурсів доцільною видається побудова раціональних і гнучких взаємовідносин, реалізація яких справлятиме позитивний вплив на розвиток національних економік і соціальної сфери країн світу за умови цільового спрямування кредитних ресурсів.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФУНКЦІОНУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО КРЕДИТНОГО РИНКУ

2.1. Сучасні тенденції розвитку міжнародного кредитного ринку

Розвиток світової економіки зумовив стрімке зростання обсягів міжнародного кредитування. Необхідність підвищення економічного зростання та макроекономічної стабілізації в країнах сприяють посиленню зацікавленості в міжнародних кредитах. Кожна держава намагається створити умови для підвищення конкурентоспроможності своїх товарів. У сучасних умовах зростаючу роль у сфері розвитку міжнародних кредитних відносин відіграють міжнародні й регіональні фінансово-кредитні інститути.

Вони допомагають збільшити масштаби і форми кредитування зовнішньоекономічної діяльності. Кредитні відносини мають важливе значення у міжнародних економічних відносинах будь-якої держави.

На нашу думку, дослідження сучасних тенденцій розвитку міжнародного кредитного ринку необхідно здійснювати у взаємозв'язку із загальними тенденціями, які мають місце на світовому фінансовому ринку.

Важливим є розгляд місця міжнародного кредитного ринку у загальній структурі світового фінансового ринку (рис.2.1.).

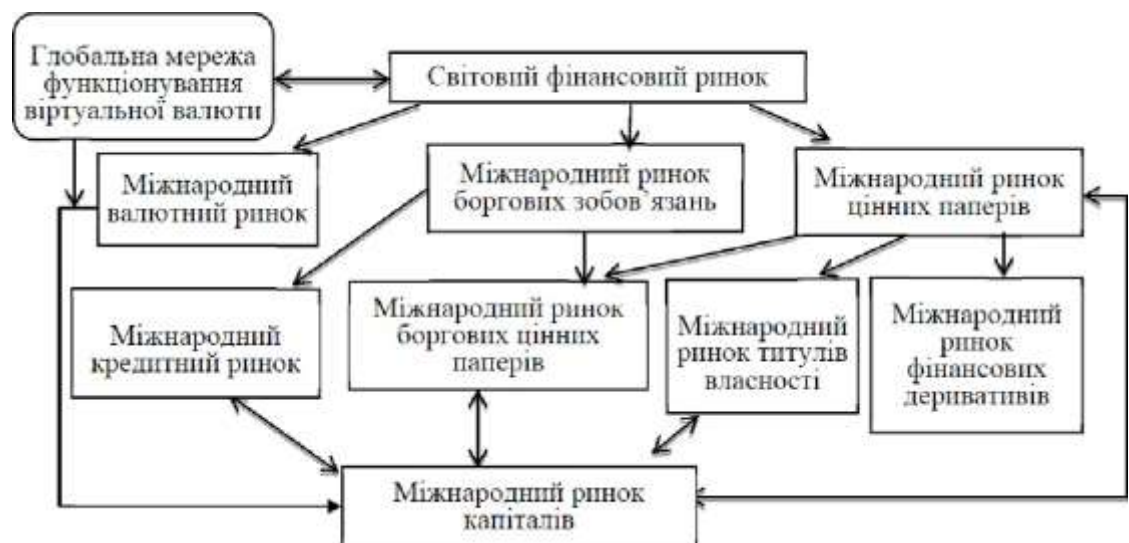

Рис.2.1. Місце міжнародного кредитного ринку в структурі світового фінансового ринку [55, с.85]

Слід зазначити, що між деякими структурними елементами світового фінансового ринку не можна провести чіткої межі. В його структурі тісне переплетіння та взаємозв'язок ринків є настільки сильними, що відокремлення чи визначення меж між ними є доволі умовним.

Розвиток світового фінансового ринку зменшує обмеженість національних і дає змогу посилити їхній потенціал завдяки інвестиційно-кредитним інструментам, використанню національної та іноземної валют, фондів фінансових ресурсів урядів, приватних суб'єктів, міжнародних інституцій і відповідних трастових фондів, поглиблює фінансову складову співробітництва між суб'єктами глобального середовища.

Глобалізаційні процеси, які формують нову матрицю світового розвитку, поглибили систему взаємозв'язків архітекtonіки міжнародних фінансів, що прискорює отримання прямого та зворотного ефектів їхнього впливу, визначає динаміку та динамічність економічних процесів, руху міжнародних фінансових потоків, виникнення та дію національних і геополітичних ризиків.

Світова спільнота забезпечує узгодження механізмів фінансового співробітництва, що дають змогу багатим країнам отримувати вигоди міжнародного співробітництва, а бідним та таким, що розвиваються, – зовнішню фінансову й технічну допомогу, кредитні ресурси на вигідних (узгоджених) умовах, що в сукупності сприятиме розв'язанню загальносвітових цілей суспільного розвитку.

Важливу роль у прискоренні міжнародного руху капіталів відіграють інтереси учасників світового фінансового середовища, які за його допомогою намагаються забезпечити власні (виробничо-торговельні, інвестиційні, споживчі, безпекові тощо) й загальні (загальнонаціональні, міжнародні, загальносвітові) цілі й інтереси [55, с.70].

Характерними рисами сучасного міжнародного кредитного ринку є: величезний обсяг фінансово-кредитних ресурсів та операцій; використання серверних мереж зв'язку; глобальність, тобто відсутність територіальних обмежень; цілодобовий режим операцій; залучення до операцій

суб'єктів/інституцій із високим рейтингом/репутацією; широкий діапазон використовуваних фінансово-кредитних інструментів; уніфікація правил та стандартів операцій; високий рівень використання інформаційних технологій [55, с.87-88].

Зазначимо, що міжнародні фінансові організації — це основні регулятори міжнародної фінансово-кредитної системи, а також суттєве джерело надання фінансової, технічної та аналітичної допомоги країнам, які стикаються з короткостроковими проблемами платіжного балансу або здійснюють соціально-економічні трансформації.

Загострення кризових явищ у світовому господарстві актуалізує діяльність МФО, зокрема, у передбаченні, запобіганні та подоланні їхніх наслідків.

У сучасних умовах функціонування таких інституцій, як МВФ, Світовий банк, Банк міжнародних розрахунків та інші, спрямоване на формування загальних і специфічних підходів до розв'язування актуальних проблем сьогодення.

Так, відмітимо, нині до складу Світового банку входять п'ять різних організацій, які разом утворюють Групу Світового банку:

1. Міжнародний банк реконструкції та розвитку – МБРР (The International Bank for Reconstruction and Development – IBRD). Створений у 1944 р. Надає допомогу країнам з середнім рівнем доходу. Більшість своїх коштів МБРР одержує шляхом продажу облігацій на міжнародних ринках капіталу.

2. Міжнародна асоціація розвитку – МАР (The International Development Association – IDA). Створена у 1960 р. Підтримує 81 найбіднішу країну, яким вона надає безвідсоткові кредити, технічну допомогу та консультації.

3. Міжнародна фінансова корпорація – МФК (The International Finance Corporation – IFC). Створена у 1956 р. Сприяє розвитку країн-клієнтів шляхом фінансування інвестицій у приватний сектор.

4. Багатостороннє агентство з гарантування інвестицій – БАГІ (The Multilateral Investment Guarantee Agency – MIGA). Створене у 1988 р. Заохочує іноземні інвестиції шляхом надання гарантій іноземним інвесторам на покриття збитків, спричинених некомерційними ризиками у країнах, що розвиваються.

5. Міжнародний центр врегулювання спірних питань щодо інвестицій – МЦВСПІ (The International Centre for Settlement of Investment Disputes – ICSID). Створений у 1966 р. Забезпечує інструменти для врегулювання шляхом погоджувальних або арбітражних процедур спірних питань щодо інвестицій між іноземними інвесторами та країнами -одержувачами інвестицій.

Світовий банк як провідна фінансова інституція долучається до вирішення глобальних проблем розвитку. Це стосується як забезпечення стабільності глобальної фінансової системи, так і визначення шляхів, підходів і механізмів подолання певних ризиків й загроз, що виникають та мають загальносвітове значення.

Наразі Світовий банк працює у 145 країнах світу [46]. Обсяги фінансових ресурсів, які надані Групою Світового банку країнам-партнерам представлено у табл.2.1.

Таблиця 2.1 .

**Обсяги фінансових ресурсів, які надані Групою Світового банку
країнам-партнерам, млрд. дол. США**

	2016	2017	2018	2019	2020
Група Світового банку					
Зарезервовані кошти	64 185	61 783	66 868	62 341	77 078
Надані кошти	49 039	43 853	45 724	49 395	54 367
МБРР					
Зарезервовані кошти	29 729	22 611	23 002	23 191	27 976
Надані кошти	22 532	17 389	17 389	20 182	20 238
МАР					
Зарезервовані кошти	16 171	19 513	24 010	21 932	30 365
Надані кошти	13 191	12 718	14 383	17 549	21 179
ІФС					
Зарезервовані кошти	11 117	11 854	11 629	8 920	11 135
Надані кошти	9 953	10 355	11 149	9 074	10 518
МІГА					
Загальний обсяг страхового покриття	4 258	4 842	5 251	5 548	3 961

Джерело: Складено автором за даними: The World Bank Annual Report 2020 : Supporting Countries in Unprecedented. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/34406>.

Як можна бачити з табл.2.1., у 2020 році Світовим банком було надано країнам-партнерам і приватним компаніям фінансові ресурси на загальну суму

77,1 млрд дол. США, з них: найбільшу частку отримали країни Африки на південь від Сахари - 25,4 млрд дол. США; 14,4 млрд дол. США – країни Південної Азії; 10,5 млрд дол. США – країни Східної Азії і Тихоокеанського регіону; 9,2 млрд дол. США – країни Європи і Центральної Азії; 4,8 млрд дол. США – країни Близького Сходу і Північної Африки [61].

Можна стверджувати, що під час пандемії COVID-19 Світовий банк спільно з іншими МФО намагається збільшити фінансову підтримку саме найбільш вразливих країн світу. В Додатку А представлено показники обсягів фінансових ресурсів наданих Групою Світового банку країнам-партнерам в розрізі секторів економіки.

В цілому ж, пандемія COVID-19 засвідчила важливість міжнародної співпраці щодо її зупинення, вагому роль міжнародних інституцій у виробленні спільних дій і заходів для протидії її негативним наслідкам для національних економік, у забезпеченні стабільності фінансування протиепідемічних заходів, фінансово-гуманітарної допомоги постраждалим країнам тощо.

Базельський комітет з питань банківського нагляду зазначає, що центральні банки та міжнародні фінансові інститути намагаються пом'якшити вплив негативних наслідків пандемії COVID-19 на реальну економіку шляхом фіскальних, монетарних і макропруденційних заходів; також, враховуючи важливість забезпечення стабільності світової банківської системи у фінансовому та операційному напрямках, він сформував рекомендації, відповідні технічні роз'яснення щодо нормативних і наглядових заходів для пом'якшення впливу пандемії на економіку та підтвердив тезу про те, що за таких умов банки мають використовувати капітальні ресурси для підтримки реальної економіки та покриття збитків [61].

Найважливішу роль у сприянні міжнародного валютно-фінансового співробітництва, підтриманні рівноваги платіжних балансів країн-членів, регулюванні курсів валют, наданні кредитів країнам-членам та гарантування приватних позик за кордоном відіграє Міжнародний валютний фонд (МВФ).

На сьогодні МВФ – найвпливовіша організація, що регулює структурні параметри розвитку світової економіки загалом і макроекономічної політики кожної з країн-членів з метою досягнення стабільності у світовій економіці.

Основною місією МВФ є забезпечення стабільності міжнародної валютної системи. Разом з тим, в рамках розвитку міжнародного кредитного ринку МВФ долучається до процесу надання міжнародних кредитів. А саме, надає позики країнам-членам, які мають фактичні або потенційні проблеми платіжного балансу. Фінансування здійснюється в межах різноманітних кредитних механізмів, кожен з яких передбачає виконання ряду умов і заходів країною-позичальником залежно від соціально-економічного розвитку країни.

Потреба у використанні кредитних механізмів МВФ є найбільшою під час кризових явищ, а найпопулярнішими були і залишаються традиційні кредитні механізми – SBA (кредитний механізм «Stand-by») та EFF (механізм розширеного кредитування). Кількість схвалених програм припадає на два основні періоди: 1995–2004 рр. (період криз у різних регіонах світу, зокрема у 1990-ті роки) і новий етап активізації кредитування після світової фінансової кризи 2008 р., що спричинила перегляд як непільгових кредитних механізмів, так і створення нових кредитних механізмів для країн з низьким рівнем доходу – пільгового кредитування [32, с.101]. Світова фінансова криза показала необхідність перегляду кредитних механізмів не тільки для країн, що розвиваються, а й також для найменш розвинених країн, з урахуванням мінливого характеру економічних умов у цих країнах і їх більшій уразливості до фінансових криз. Зокрема, Фонд переглянув інструменти кредитування для більш цільового реагування на потреби даних країн, що мають короткострокові труднощі з платіжним балансом, а також у надзвичайних випадках.

Таким чином, співробітництво з МФО дозволяє залучати фінансово-кредитні ресурси міжнародних інституцій для реалізації програм і проектів відповідно до спільних політик світової спільноти та загальносвітових пріоритетів.

Важливо також сказати про Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), який входить до системи провідних міжнародних фінансових установ із

найвищим кредитним рейтингом – AAA. Банк надає допомогу державам Східної Європи та колишнього Радянського Союзу на етапі ринкової трансформації, зокрема для довгострокового економічного зростання певного регіону за рахунок фінансування інвестиційних проектів. ЄБРР сприяє переходу до відкритої економіки, орієнтованої на ринок, розвитку приватної підприємницької ініціативи в державах Центральної та Східної Європи [26, с.67].

Серед форм співпраці, котрі ЄБРР реалізує в державах із перехідною економікою, можна виділити пряме фінансування діяльності приватного сектору, структурної перебудови, приватизації, а також інфраструктури, яка супроводжує таку діяльність. Основними видами фінансування ЄБРР є кредити, вкладення в акціонерні капітали та гарантії. Відповідно до своєї стратегії банк 40 % кредитів надає на пільгових умовах під гарантії уряду, а 60% – приватним підприємствам на комерційних умовах. Зокрема, використовуються такі форми операцій: надання кредитів, інвестування в капітал, гарантування розміщення цінних паперів, полегшення доступу на ринки капіталу, надання технічного сприяння та позик на реконструкцію й розвиток інфраструктури. Крім того, ЄБРР здійснює зовнішнє пряме та спільне фінансування інвестиційних проектів. Дедалі більший інтерес банку викликає фінансування недержавних підприємств, зокрема приватних малих і середніх (МСП) [5, с.38].

ЄБРР працює лише на комерційних засадах. Банк надає тільки цільові кредити під конкретні проекти приватним і державним структурам на потреби розвитку економіки (60% позичкових засобів спрямовуються у приватний і 40% - у державний сектор).

ЄБРР здійснює кредитування та інші види фінансування банківської діяльності, проте мета такого кредитування є насамперед допомога постсоціалістичним державам у переході від командної економіки до ринкової шляхом підтримання приватного підприємництва, що здійснюється в основному за допомогою такого економічного інструменту як фінансові інвестиції, що розглядаються у вигляді так званих «проектів».

Європейський Союз (ЄС) та ЄБРР розширюють програму підтримки підприємств малого та середнього бізнесу (МСБ) і жінок-підприємців у країнах “Східного партнерства” (Азербайджан, Вірменія, Білорусь, Грузія, Молдова, Україна). Підтримка МСБ – один із пріоритетів ЄБРР у межах Ініціативи розвитку малого бізнесу (Small Business Initiative), яка діє з липня 2014 р. [26, с.68]

Крім того, Євросоюз та ЄБРР співпрацюють із проектами, пов’язаними з поглибленою та всебічною угодою про вільну торгівлю в таких країнах, як Грузія, Молдова та Україна, що підписали угоди про асоціацію з ЄС. Ці проекти є частиною розширеної програми для МСБ, передбаченої названими угодами, та створюють передумови для нових інвестицій у зазначених країнах, переважно завдяки новим кредитам і позикам від МФО, таких як ЄБРР та Європейський інвестиційний банк.

Отже, МФО були і залишаються глобальними установами, які мають на меті задоволення потреб країн, що розвиваються, у кредитних ресурсах на найвигідніших умовах, що склалися на світовому фінансовому ринку. Набутий досвід у фінансуванні програм структурної перебудови дає країнам можливість при проведенні радикальних реформ доволі швидко виконати завдання фінансової стабілізації.

Залучення ресурсів міжнародних інституцій у кризові періоди допомагає державам забезпечити виконання власних функцій із фінансування основних соціальних послуг та є позитивним сигналом для інвесторів, що сприяє надходженню інвестицій у реальний сектор економіки й відновленню доступу до світового ринку приватних капіталів.

2.2. Стан та особливості залучення кредитних ресурсів з міжнародного кредитного ринку Урядом України

Співпраця України з міжнародними фінансово-кредитними організаціями вкрай важлива сьогодні, оскільки перед нашою країною тривалий час існує проблема пошуку достатніх фінансових ресурсів для здійснення системних та структурних реформ.

Відносини України з міжнародними фінансовими організаціями юридично регламентуються нормативно-правовими актами, меморандумами, програмами, стратегіями розвитку та угодами.

Найбільшим кредитором України з-поміж міжнародних фінансових організацій є Міжнародний валютний фонд. Розпорядником фінансових ресурсів, наданих МВФ, є НБУ. Кредити МВФ надаються Україні у разі виконання українською стороною низки критеріїв ефективності, зокрема: дотримання рівня чистих міжнародних резервів НБУ, відповідних монетарних показників та дефіциту бюджету, досягнення макроекономічної стабільності розвитку, проведення реформ у економічній та політичній сферах тощо.

Членом МВФ Україна стала 3 вересня 1992 р. відповідно до Закону України «Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій» [41].

Етапи взаємодії України з МВФ представлена в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Етапи співпраці та обсяги фінансування МВФ

Етапи	Обсяг фінансування	Характеристика
1994-1995 роки	498,7 млн. СПЗ (763.1 млн.дол.США.)	Метою системної трансформації позик є підтримка платіжного балансу України
1995-1998 роки	1 318,2 млн. СПЗ(1 935 млн. дол. США.)	Трирічний план очікування. Мета цих позик - підтримка національної валюти та фінансування дефіциту платіжного балансу України.

1998-2002 роки	1 193,0 млн. СПЗ (1 591,0 млн. дол. США.)	Розширення плану фінансування, при якому кошти використовуються для поповнення валютних резервів Національного банку України
2002-2008 роки	411,6 млн. СПЗ	Безкредитна співпраця в рамках щорічної програми "попередження в режимі очікування" надає можливість отримати резервні позики Міжнародного валютного фонду, що дорівнює 30% квоти України. Однак до березня 2015 року співпраця стала неможливою через невиконання умов плану
2008-2013 роки	11 млрд. СПЗ (приблизно 16,4 млрд.дол. США)	Новий дворічний план "очікування" надав Міжнародному валютному фонду загальну позику в розмірі 802% від української квоти, а результат двох переглядів зменшив суму до 7 млрд. дол. США. Спеціальні права запозичення
2014-2017 роки	10,976 млрд СПЗ (близько 16,5 млрд.дол. США)	За планом "очікування" Україна отримала два платежі. Однак влітку 2014 року через масштабну економічну кризу, яка сталася в Україні на тлі російської агресії у східному регіоні, макроекономічні показники були суттєво скореговані.
Жовтень 2018 р.	3,9 млрд дол. США	Нова 14-місячна програма Stand by, угоду укладено за тісної співпраці з ЄС і Світовим банком
Грудень 2019 р.	5,5 млрд. дол. США	Україна та Міжнародний валютний фонд досягли згоди щодо технічного рівня нової трирічної програми Федерального надзвичайного фонду ("Угода про рівень персоналу").
Червень 2020 р.	2,1 млрд. дол. США	Перший платіж за програму підтримки України отримано та надіслано до державного бюджету України.

Початковий етап співпраці України з Фондом включав консультації та технічну допомогу щодо створення власної грошово-кредитної системи (функції та структура Національного банку та інших фінансових установ, структура валютного ринку, введення власної валюти, тощо). Співпраця України з МВФ на рівні реалізації спільних програм економічного розвитку в Україні розпочалася з жовтня 1994 року з метою досягнення макроекономічної стабілізації та створення необхідних передумов для проведення економічних реформ. Таке співробітництво здійснювалось переважно в рамках реалізації 9 спільних програм – STF (системна трансформаційна позика), «Stand-By» (стабілізаційна позика, *Standby Arrangement (SBA)*), Механізм розширеного фінансування (позика на підтримку розвитку, *Extended Fund Facility (EFF)*), попереджувальний «Stand-By» [49, с.128].

Кредитні договори, що були укладені з МВФ, а також суми (у СПЗ), що були погоджені, надані та ті, що залишилось виплатити, висвітлені в Додатку Б .

Діяльність МВФ у сфері співробітництва з Україною переважно обмежувалася здійсненням час від часу галузевих оцінок, що відповідали певним політичним рекомендаціям.

В межах кредитних програм можна виділити кілька етапів:

- *Перший етап* (1994 – 1995 роки) – метою кредитів була підтримка платіжного балансу України;
- *Другий етап* (1995 – 1998 роки) – головною метою кредитів була підтримка курсу національної валюти і фінансування дефіциту платіжного балансу України;
- *Третій етап* (1998 – 2002 роки) – кредити були спрямовані на поповнення валютних резервів Національного банку України;
- *Четвертий етап* (2002 – 2008 роки) – співробітництво України з МВФ було сконцентровано у сфері технічної допомоги;
- *П'ятий етап* (2008 – 2013 роки) – у зв'язку із несприятливою ситуацією на світових фінансових ринках, за запитом України в терміновому порядку було надано кредит, який був зарахований до золотовалютних резервів Національного банку України;
- *Шостий етап* (2014 – 2019 роки) – відновлення економіки [49, с.120].

Після двох років «паузи» у відносинах, у лютому 2014 р. Уряд України звернувся до МВФ з проханням розпочати переговорний процес щодо підготовки нової кредитної угоди між Фондом та Україною. А у зв'язку з світовою фінансовою кризою та пандемією коронавірусу на початку 2020 року, ми вважаємо, що розпочався новий етап кредитних програм України, в рамках якого в червні 2020 року вже було погоджено з МВФ та надано кошти за програмою stand-by.

Стабільність монетарної політики будь-якої держави забезпечується наявністю золотовалютних резервів, які відіграють роль «баласту» грошово-кредитної системи. До жовтня 2013 року Національний банк України таким чином здійснював постійний контроль стабільності курсу гривні щодо курсу долара США. Залучення з метою стабілізації економіки нових коштів у формі кредиту до золотовалютного резерву – головна перевага кредитів від Міжнародного валютного

фонду. Стабільність монетарної політики та непохитність грошово-кредитної системи гарантує економічний розвиток держави.

Слід відмітити, що кредитні договори-меморандуми МВФ після 01.01.2013 року на сайті Верховної ради України опублікованими не були.

У Листі про наміри до МВФ Україна звернула увагу, що станом на грудень 2018 року було досягнуто значного прогресу у зміцненні фінансового стану нашої банківської системи та створенні нових незалежних інституцій, націлених на боротьбу з корупцією, було ухвалено законодавство про пенсійну реформу, а також новий закон про приватизацію. Однак, станом на сьогодні є певні цілі Програми розширеного фінансування (EFF), що більше не були досяжними до завершення терміну дії Програми в березні 2019 року, тому Україна звернулася із проханням про нову 14-місячну програму з Україною у форматі Стенд-бай (SBA) у розмірі 2,8 млрд. СПЗ (139,2% квоти), яка йтиме слідом за Програмою розширеного фінансування [49, с.126].

Програма Стенд-бай зосереджуватиметься, насамперед, на підтриманні макроекономічної стабільності та збереженні економіки на шляху до стійкого зростання, продовженні фіскальної консолідації з метою постійного зменшення державного боргу, підтриманні гнучкого обмінного курсу та реформуванні фінансового та енергетичного сектора, а також продовження вдосконалення урядування та боротьби з корупцією.

Серед міжнародних кредитно-фінансових організацій Світовий банк є другим, після МВФ, кредитором України. Ресурси цієї організації використовуються для підтримки державного бюджету, здійснення інституційних та структурних реформ, підготовки та реалізації довгострокових інвестиційних проектів, які відповідають пріоритетним напрямам економічного розвитку України.

Основна мета діяльності Світового банку в Україні – допомога урядові в переході до ринкової економіки, зокрема у відновленні стабільного економічного зростання та поліпшенні рівня життя населення. Починаючи з 1994 року Банк виконував провідну роль у наданні допомоги відповідним державним установам у

визначенні основних напрямів реформ та їх впровадженні (лібералізація цін, реформа торгівлі, приватизація, реформа фінансового сектора та сектора енергетики). Загальна Реабілітаційна позика, ухвалена в грудні 1994 року, стала першою позикою на структурну перебудову [46].

За понад 27 років співпраці загальна сума зобов'язань Банку перед Україною сягнула майже 14 млрд. доларів США (отримано 10,05 млрд дол. США) в рамках приблизно 70 проектів і програм [46].

Фінансові ресурси Світового банку використовуються для підтримки державного бюджету, здійснення інституційних та структурних реформ, підготовки та реалізації довгострокових інвестиційних проектів, які відповідають пріоритетним напрямам економічного розвитку України.

З метою підтримки України на шляху впровадження структурних реформ в економіці Світовим банком надано Гарантію на підтримку державної політики у сфері економічного зростання та фінансово стійких послуг.

Станом на 1 липня 2021 року на стадії реалізації знаходиться 12 інвестиційних проектів та 2 системних проекти на суму 3 538,04 млн дол. США, вибірка коштів позик за якими складає 2 256,40 млн дол. США (63,78 % загальної суми позик). Метою цих проектів є модернізація інфраструктури, зокрема проекти з реабілітації гідроелектростанцій, передачі електроенергії, розвитку міської інфраструктури, покращення автомобільних доріг та безпеки руху, підвищення енергоефективності, в тому числі у секторі централізованого теплопостачання, розвитку міської інфраструктури, модернізації системи соціальної підтримки населення України, поліпшення охорони здоров'я [46]. Дані показники представлено у Додатках В і Г.

Світовий банк співпрацює з українськими урядовими структурами, неурядовими організаціями, багатосторонніми утвореннями та донорами. Крім того, для підготовки проектів в Україні Банк залучає грантові ресурси з багатьох джерел.

Фінансування економічних реформ є важливою формою підтримки держави зі сторони міжнародних організацій та інших держав, які в свою чергу зацікавлені

у такому реформуванні. Якщо говорити про групу Світового банку, то варто пам'ятати про те, що його позики підлягають поверненню, хоча із надзвичайно вигідним для держави відсотком. А ефективним засобом для перевірки використання таких кредитних коштів був, є і залишається поділ основної суми на частини з проміжком у часі (так зване – траншування).

Світовий банк як інвестор може собі дозволити вкласти частину коштів у менш значний проект чи частину великого проекту щодо реформування системи державного управління чи національної економіки шляхом прийняття тих чи інших правових норм, а через певний період часу здійснити перевірку використання коштів щодо поставленої мети та прийняти рішення щодо того, чи варто видавати наступну частину позики, якщо її цільове призначення було порушено, а отже і перспективи позитивного впливу на економіку не простежуються.

Співробітництво зі Світовим банком протягом 2012-2016 років здійснювалось на основі прийнятої у лютому 2012 року Стратегії партнерства з Україною на 2012-2016 роки. Ця Стратегія була спрямована на допомогу Уряду у реалізації програми економічних реформ та інтеграції з ЄС. Проте через низку негативних факторів (як-от, анексія частини території України та військова антитерористична операція) міждержавні кредитні програми України дещо змінили свою основну мету і сьогодні є більш спрямованими на відновлення економіки після завданих війною збитків. Тому 20 червня 2017 року Рада Директорів Світового банку схвалила Концепцію партнерства Світового банку з Україною на 2017-2021 роки, а головною метою цієї Концепції було визначено сприяння сталому та комплексному відновленню економіки України [49, с.121].

Світовий банк співпрацює як з урядом, так і безпосередньо з підприємствами та неурядовими організаціями.

Однак кредити Банку не можна назвати повністю пільговими, оскільки сам Банк залучає кошти на міжнародному ринку капіталів. У структурі співпраці Банку з Україною інвестиційні проекти поки що мають дуже незначну вагу. Виконання своїх програм в Україні Група Світового банку ставить у залежність від виконання Україною вимог МВФ.

Крім МВФ та групи Світового банку, Україна укладає міжнародні кредитні договори і з іншими суб'єктами світового фінансового ринку. Загальні обсяги кредитів (позик), залучених державою до спеціального фонду Державного бюджету України від урядів іноземних держав, банків і МФО для реалізації інвестиційних проектів у розрізі кредиторів представлено в Додатку Д. В цілому, зовнішні запозичення України в 2020 році від різних кредиторів представлені в Додатку Е.

Враховуючи, що стратегічний курс, який обрала Україна є інтеграція з європейськими державами, тому доцільним є дослідження розвитку кредитних відносин України з Європейським Союзом.

Важливим напрямом співробітництва з європейськими структурами для України є кредитно-фінансова взаємодія у банківській сфері. Основним партнером тут виступає Європейський банк реконструкції та розвитку.

Ключові проекти у державному та муніципальному секторах в Україні, які заплановані для фінансування ЄБРР у теперішній час [13]:

- проект з побудови Панєвропейського коридору на користь «Укравтодор» (з відповідним паралельним фінансуванням за рахунок Європейського Інвестиційного Банку);

- розширення Програми сприяння торгівлі (Trade Facilitation Programme), яка дає можливість українським банківським установам підтверджувати через ЄБРР відповідні торгівельні документарні інструменти;

- проект модернізації газокompресорних станцій на трубопроводі Уренгой-Помари-Ужгород (з паралельним фінансуванням за рахунок Європейського Інвестиційного Банку);

- низка проектів у галузі комунального господарства та енергозбереження за програмою Східно-європейського партнерства з енергоефективності на навколишнього середовища («Eastern Europe Energy Efficiency and Environment Partnership – E5P»).

На сьогодні ЄБРР залишається одним з провідних інвесторів в економіку України, вкладення якого мають комплексний характер. ЄБРР надає значну

підтримку економічним реформам в державі, що створює умови для розвитку стосунків між Україною та Банком, про що свідчить портфель проектів ЄБРР в Україні [13].

ЄБРР здійснює кредитування та інші види фінансування банківської діяльності, проте мета такого кредитування є насамперед допомога постсоціалістичним державам у переході від командної економіки до ринкової шляхом підтримання приватного підприємництва, що здійснюється в основному за допомогою такого економічного інструменту як фінансові інвестиції, що розглядаються у вигляді так званих «проектів».

Подальший розвиток співробітництва України з ЄБРР забезпечуватиме найширше використання можливостей Банку для здійснення ринкових перетворень, залучення його фінансових ресурсів одночасно з іншими стратегічними інвесторами до роботи над проектами з високими рівнями ризику, для запровадження сучасних методів фінансового менеджменту і корпоративного управління [26, с.69].

Таким чином, аналіз розвитку фінансово-кредитних відносин України з міжнародними фінансовими організаціями засвідчив про існування в цілому ефективної та плідної співпраці, що полягає у значній кількості укладених кредитних договорів, погоджених проектів кредитування, реалізованих проектів (повернутих кредитів), а також існує зацікавленість міжнародних організацій у подальшій співпраці з Україною.

2.3. Потенціал та результативність інструментів міжнародного кредитного ринку як джерела фінансування національного розвитку

В процесі своєї інтеграції у світовий економічний простір Україна демонструє активну співпрацю з міжнародними фінансовими організаціями. В свою чергу, практика такої співпраці свідчить про наявність негативних і позитивних сторін.

Проведемо оцінку результативності інструментів міжнародного кредитного ринку як джерела фінансування національного розвитку. Для початку, розглянемо позитивні аспекти процесу міжнародного кредитування в Україні.

Чинники, що демонструють позитивну тенденцію співпраці України з міжнародними фінансовими організаціями [50, с.857]:

1) сам факт відносин України з міжнародними організаціями є важливим кроком у напрямі її інтеграції до світового економічного простору;

2) членство України в міжнародних організаціях збільшує її авторитет як суб'єкта світової економіки, поширює економічні відносини; наприклад, членство у МВФ сприяло входженню України до структури Світового банку;

3) діяльність міжнародних організацій спрямована на підтримку структурних реформ економіки України; підвищенню ефективності національного господарства.

Так, одним із досягнень України, які здійснилися завдяки підтримці Світового банку є розбудова державного сектору та гармонізація законодавства України до світових стандартів. За більш ніж 25 років співпраці в Україні було створено Національну комісію з цінних паперів і фондового ринку, розроблено і схвалено в повному обсязі Національні стандарти бухгалтерського обліку для державного сектору, розроблено та впроваджено повністю функціональну автоматизовану систему Державної казначейської служби України, ухвалено та реформовано законодавство про здійснення державних закупівель, розпочато низку реформ у різних сферах державного управління.

Також, в 2021 році розпочато спільну роботу зі Світовим банком щодо створення Українського кліматичного фонду [45]. У Світовому банку зауважили, що напрямів такої співпраці може бути багато. Пріоритетними є такі: кліматичні фінанси, лісове господарство, управління відходами, запобігання промислового забрудненню [45].

Так, Україна разом зі Світовим Банком готуватиме стратегію партнерства, яка буде включати коротко- та довгострокові проекти на наступні 5 років в розрізі даних напрямів. Також сторони працюватимуть над розвитком та проведенням інституційної реформи лісового господарства.

В свою чергу, основним напрямом використання кредитів МВФ було надання кредитів Міністерству фінансів України для обслуговування зовнішнього боргу, фінансування дефіцитів платіжного та торговельного балансів. Формування, у тому числі, завдяки позикам МВФ, валютних резервів НБУ, дозволило підтримувати стабільність національної валюти, успішно провести грошову реформу, ввести з часом повну конвертованість гривні за поточними операціями.

Впродовж останніх років кредити МВФ допомагали розв'язувати численні проблеми макроекономічної нестабільності та забезпечували макроекономічне зростання, підтримували стабілізацію банківського сектору, фінансування імпорту і забезпечення внутрішнього ринку необхідними товарами. Окрім того, кредити виступали індикатором для взаємовідносин з іншими міжнародними фінансовими організаціями та приватними зовнішніми інвесторами.

Загалом за понад 25 років співпраці Україна та МВФ уклали 10 кредитних угод. Дві з них передбачали застосування механізму розширеного фінансування, а решта вісім - механізм stand-by - "напоготові".

За цими угодами Україна могла отримати майже 51,5 млрд SDR (Special Drawing Rights - "спеціальні права запозичення", СПЗ, валюта запозичення на основі "корзини" головних валют), проте отримала менше половини - лише 21,9 млрд SDR (понад 31,5 млрд доларів) [39].

Як показують останні дослідження економістів, виконання умов, запропонованих МВФ сприяють зростанню ВВП. А це означає, що політико-

правові умови кредитування, що передбачені у Меморандумах, прямо впливають на економіку держави-позичальника, а власне кредит виступає лише стимулюючим, бонусним інструментом співпраці МВФ та позичальника.

До основних проблем, що постають у фінансовому співробітництві України з ЄС та іншими міжнародними організаціями, належать [49, с.130-131]:

1) неефективна діяльність апарату службовців і фахівців, залученого до процесу розроблення та виконання проектів міжнародних фінансових операцій; надмірний бюрократизм під час підготовки кредитної заявки, що спричиняє збільшення терміну затвердження кредиту міжнародними фінансовими установами;

2) непрозорість роботи з коштами міжнародних організацій;

3) недостатня підтримка малого та середнього бізнесу як на законодавчому рівні, так і щодо реальних фінансових програм;

4) низькі темпи упровадження реформ, що призвело до необхідності запозичення коштів у МВФ, ЄС та інших організацій, що спричинило високий рівень заборгованості.

Разом з тим, існують ризики появи негативних результатів співпраці України з МВФ, а саме: загроза фінансовій безпеці держави, перетворення фінансової системи України на валюто залежну систему від позик МВФ, значне зростання державного боргу, неспроможність сформувати засади довгострокової конкурентоспроможності національної економіки [49, с.132].

На думку окремих науковців [32; 36; 55] існують наступні недоліки співпраці, які виникають під час розвитку кредитних відносин. По-перше, це високе боргове навантаження, по-друге, тривала стагнація реального сектора економіки в умовах відсутності дієвих реформ, відтак зниження можливостей залучати кредитні ресурси, по-третє, низькі суверенні кредитні рейтинги, що визначають рівень ризику, а відповідно до цього і умови надання кредитів.

Також важливими недоліками, яких потрібно позбутися є нерівномірний графік погашення кредитів від МФО, що впливає на нерівномірне боргове навантаження у різні періоди часу та умови, за якими надаються кредити від

міжнародних фінансових організацій. Крім того, важливим є недопущення неефективного використання коштів, використання коштів не за призначенням та неможливість реалізації проектів після припинення фінансування [32; с.101].

Оскільки отримання тих чи інших позик від міжнародних (міждержавних, міжурядових) організацій зобов'язує державу на виконання умов відповідного міжнародного договору, то повернення кредиту є важливою умовою розвитку подальших міжнародних відносин держави. Тому, за загальним правилом, держава намагається задіяти всі механізми для такого повернення. Звідси випливає, що тягар погашення боргу покладається на Державний бюджет. Показники загального зовнішнього боргу та зовнішнього гарантованого боргу представлено в Додатках Ж-К.

Від оцінки платоспроможності країни погашати власні борги залежить бажання іноземних кредиторів вступати з нею у кредитні відносини, не побоюючись за втрату власних коштів. Важливу роль також відіграють суверенні кредитні рейтинги провідних агентств світу. У таблиці 2.3. представлено кредитний рейтинг України, опублікований провідними рейтинговими агентствами світу.

Таблиця 2.3.

**Кредитні рейтинги боргових зобов'язань України
станом на серпень 2021 року**

Рейтингове агентство	Поточний рейтинг	Прогноз
“Fitch Ratings” (Fitch)	B/B	Позитивний
“Standard & Poor's” (S&P)	B/B	Стабільний
“Moody's Investors Service” (Moody's)	B3	Стабільний
Rating and Investment Information, Inc. (R&I)	B+	Стабільний

Джерело: складено автором за даними: Кредитний рейтинг. URL: <https://mof.gov.ua/uk/kreditnij-rejting-potochni-rejtingi-zagalna-informacija-istorichni-zmini>.

У вересні 2020 року Міжнародне рейтингове агентство S&P Global Ratings вчергове підтвердило довго- та короткостроковий рейтинги України на рівні "B" із "стабільним" прогнозом. Даний показник є значно нижчим, ніж у країн-конкурентів за капітал. Однак, Україна має амбітний план щодо підвищення позиції України у міжнародних рейтингах S&P і Fitch до "BB" до кінця 2022 року та до "BB+" - до кінця 2024 року [12].

В цілому ж, у 2022-2024 роках Україна планує залучити 79,6 млрд грн кредитів міжнародних фінансових організацій (МФО) та іноземних держав на реалізацію проектів економічного і соціального розвитку [46].

Зокрема, протягом 2022-2024 рр. планується залучення кредитів (позик) в обсягах: 25,53 млрд грн, 26,53 млрд грн, 27,53 млрд грн відповідно.

Міжнародні кредити планується спрямувати на підтримку малих та середніх підприємств шляхом розширення доступу до довготермінового пільгового фінансування (2022 рік – 1,46 млрд грн, 2023 рік – 1,56 млрд грн, 2024 рік – 0,57 млрд грн).

Кошти також спрямують на модернізацію інфраструктури паливно-енергетичного комплексу, електрогенеруючих потужностей та електромереж (2022 рік – 3,83 млрд грн, 2023 рік – 2,38 млрд грн, 2024 рік – 1,02 млрд грн) та покращення стану автомобільних доріг державного значення, прикордонної інфраструктури (відповідно, 5,59 млрд грн, 5,86 млрд грн та 7,38 млрд грн).

Також за рахунок позик від міжнародних інвесторів буде профінансовано реабілітацію інфраструктури та заміну й модернізацію обладнання на підприємствах теплопостачання, водопостачання та водовідведення (2022 рік – 3,46 млрд грн, 2023 рік – 6,55 млрд грн, 2024 рік – 6,89 млрд грн).

Кошти від МФО також підуть на покращення якості медичної допомоги та соціального захисту населення, а також подолання наслідків пандемії COVID-19 (відповідно, 2,01 млрд грн, 1,52 млрд грн та 0,74 млрд грн), відновлення інфраструктури об'єктів у східних регіонах України (1,62 млрд грн, 0,55 млрд грн та 0,57 млрд грн) [46].

Таким чином, подальше залучення міжнародних кредитних ресурсів в національну економіку має враховувати внутрішні та зовнішні фактори, базуватися на попередньому досвіді. Удосконалення та зміцнення співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями має бути важливою складовою економічної політики держави та враховувати сучасні тенденції фінансової глобалізації на світовому ринку.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО КРЕДИТНОГО РИНКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

3.1. Вплив фінансової глобалізації на розвиток міжнародного кредитного ринку

Значним фактором, що відображає стан міжнародних фінансово-кредитних відносин та розвиток світової спільноти виступають глобалізаційні процеси, в яких приймає участь велика кількість країн, що різняться своїм економічним та політичним розвитком. Характерною особливістю глобалізації фінансових ринків є те, що вони забезпечують можливість вільного руху фінансового капіталу. Оскільки капітал є одним з необхідних інструментів виробництва, кожна країна повинна бути конкурентоспроможною в його залученні.

Однією з сучасних тенденцій є небачене нарощування масштабів фінансової глобалізації, фінансіалізації та гіперфінансіалізації світової економіки, наслідком чого є формування інтегрального глобального фінансового ринку.

Фінансова глобалізація проявляється у вільному переміщенні фінансових капіталів між країнами і фінансовими центрами, розвитку міжнародних фінансово-кредитних інститутів, масовій появі їхніх закордонних філій з метою проведення фінансово-кредитних, інвестиційних та інших операцій. Міжнародна фінансова глобалізація також знаходить вираження в усуненні бар'єрів між внутрішніми й світовими фінансовими ринками, розвитку множинних зв'язків між ними.

В основі процесів фінансової глобалізації та інтеграції лежить принцип відкритості національних фінансових ринків. За визначенням експертів Світового банку, процес фінансової глобалізації слід розглядати як інтеграцію національних фінансових систем з міжнародним фінансовим ринком та інституціями. При цьому інтенсивність фінансової глобалізації та роль міжнародного фінансового ринку в цілому та кредитного, зокрема, у світовому господарстві за останні десятиріччя кардинально змінилися.

Унаслідок глобалізації зросли масштаби міжнародних фінансових операцій і збільшується обсяг руху фінансово-кредитного капіталу між країнами. Внаслідок

цього істотно зросла залежність розвитку національних економік від джерел іноземного фінансування. Особливо помітною ця тенденція є в країнах, що розвиваються, оскільки вони значною мірою змушені підлаштовувати режим діяльності внутрішніх фінансових ринків під стандарти глобалізації [57, с.127].

Сучасний світовий фінансовий ринок в цілому та кредитний як складова його частина характеризується:

- значним обсягом фінансових ресурсів та операцій, які здійснюються цілодобово, здебільшого уніфіковані і до них залучаються суб'єкти з високим рейтингом;

- скасуванням обмежень на фінансові потоки через національні кордони, таких як контроль капіталів та обмеження обігу іноземних валют. Наприклад, країни ОЕСР лібералізували майже всі види руху капіталу, включаючи короткострокові операції, здійснювані підприємствами та фізичними особами відповідно до «Кодексу про лібералізацію руху капіталу», що діє на території країн – членів ОЕСР;

- високим рівнем використання інформаційних технологій, які зменшують вартість трансакцій між країнами;

- застосуванням різноманітних фінансових інструментів;

- віртуалізацією, що проявляється у розвитку світового фінансового ринку на основі інформаційно-телекомунікаційного забезпечення, виникнення віртуальних валют та нових платіжних систем;

- інтеграцією віртуальних валют у світову валютно-фінансову систему [55, с.123].

Також необхідно підкреслити, що міжнародні потоки капіталів перевищують міжнародні потоки товарів і послуг, їхній обсяг більше ніж у 5 разів перевищує обсяг світової торгівлі [49, с.110].

Трансформація світового фінансового середовища відбувається, зокрема, під впливом таких тенденцій: збільшення міжнародних капіталопотоків у формі резервних активів; розвиток міжнародних ринків акцій, облігацій та банківського кредитування; реформування світової фінансової «архітектури»; формування

регіональних валютних угруповань, яка призводить до зростання хаотичності та непередбачуваності міжнародних потоків капіталів, загострення відносин боржників і кредиторів та посилення нестійкості основних фінансових ринків.

Глобальні трансформації сучасної світової і національних фінансово-кредитних систем визначають такі чинники:

- стрімкий розвиток процесу транснаціоналізації економічних зв'язків, інтеграція національних фінансових ринків;
- відносне ослаблення регулювання світових фінансових ринків (при збільшенні їх обсягів і оборотів операцій, приросту конкуренції між ними);
- розширення світової фінансової системи за рахунок входження до світової економіки країн, що розвиваються (зростає глобальна нестабільність);
- постійне збільшення величезної маси капіталів (включаючи потоки капіталів між країнами), крайня рухливість яких (обумовлена зростанням швидкості переказів з одного ринку на іншій) створює напружене становище;
- високий ступінь концентрації фінансових ресурсів як на макроекономічному (бюджетні системи держав і міжнародних організацій), так і на глобальному (міждержавна економічна інтеграція, включаючи її фінансову й валютну складові) рівні;
- тенденція до концентрації капіталів, зростаюча автономізація глобальних комерційних і фінансових конгломератів;
- зростання інтенсивності фінансових трансакцій, високий ступінь мобільності та взаємозв'язки на фінансових ринках;
- різноманіття фінансових інструментів, високий ступінь їх динамізму тощо.

Вітчизняні науковці [38; 39; 49; 57; 59] досліджують як позитивні так і негативні фактори (наслідки) фінансової глобалізації.

На нинішньому етапі розвиток глобального фінансового ринку характеризується двома об'єктивними закономірностями. З одного боку, фінансовий глобалізм посилює інтеграцію й цілісність структури світового господарства, з другого – поглиблює асиметричність формування та структурного

розподілу глобального капіталу, що гальмує процеси інтеграції світового фінансово-кредитного ринку. Тенденція наростання турбулентності глобальних потоків та їх інтенсивної флуктуації спричиняє гострі фінансові кризи в окремих регіонах і країнах. Набираючи обертів, фінансова глобалізація генерує й такі тенденції та наслідки розвитку глобального фінансового ринку, як надконцентрація капіталу в групі провідних розвинутих країн (США, ЄС, Японії, Китаї) та вакуум фінансових ринків у більшості транзитивних країн і тих, що розвиваються.

Країни – лідери глобального фінансового ринку, як правило, є найбільшими реципієнтами фінансово-кредитних та інвестиційних ресурсів. Очевидно, така тенденція збережеться й у довгостроковій стратегічній перспективі, оскільки вона підтримується всіма країнами-глобалізаторами та їхніми ТНК. Однією з найпомітніших тенденцій сучасного етапу глобального розвитку є неухильне зростання ролі його фінансового компонента, а отже, значення еволюції глобального фінансового ринку. За масштабами й темпами фінансова глобалізація набагато випереджає глобалізаційні процеси в реальній економіці. Ця нова тенденція, безперервно посилюючись, спричиняє небачену асиметрію глобальної економіки та світового розвитку загалом.

Відповідальність за негативні наслідки такого розвитку несуть глобальні банки та корпорації, що стали локомотивами необґрунтованого надспоживання інвестиційно-кредитних ресурсів, лібералізації валютних, інвестиційних і кредитних ринків, безконтрольного доступу національних економічних суб'єктів до глобальних фінансових ресурсів.

Лібералізація глобальних фінансових ринків і тенденція асиметричного збільшення масштабів зовнішнього фінансування національних економік порівняно з обсягами самофінансування ставить десятки країн, особливо з транзитивними економіками, перед реальною загрозою хронічної боргової залежності, глобального фінансового дисбалансу та деградації менш розвинутих держав. Відображенням такої ситуації й, частково, її причиною стала тенденція наростання впливу капіталів із країн, де фінансовий ринок лише формується, до країн зі стійкими й надрозвинутими фінансовими ринками, таких як США,

Великобританія, Німеччина, Швейцарія, Японія. Посилення тенденцій глобального фінансового дисбалансу, коли країни, що розвиваються, та транзитивні країни фінансують авангардні держави, веде до зростання масштабів глобальної фінансової експлуатації.

Асиметрія глобального фінансово-економічного розвитку на початку XXI ст. стає щедалі помітнішою завдяки виникненню в різних регіонах світу нових центрів накопичення глобального фінансового капіталу, в т. ч. у країнах, що розвиваються, та в державах із перехідною економікою. Одночасно спостерігається зменшення участі розвинутих країн у процесах фінансової глобалізації [57, с.128].

Особливе місце за розвитком національного фінансового ринку посідає Китай, де частка внутрішнього накопичення капіталу протягом тривалого періоду становить 40 %, тоді як середньосвітова – 20 %, причому понад 65 % цього капіталу утворюється за кошти компаній і фізичних осіб під контролем державних органів із розподілу й використання інвестиційних фінансових ресурсів. Очікується, що у 2030 р. частка акцій компаній Китаю та Індії у світовій фінансовій капіталізації, котра сьогодні становить 31 %, сягне 55 %. Ці процеси істотно вплинуть на структуру світових фінансових ринків та видозмінять характер світової фінансово-кредитної системи на користь азійського глобалізму [57, с.129].

Наразі нагальними проблемами на світовому фінансовому ринку в цілому та кредитному, зокрема, є глобальна консолідація фінансових ресурсів світу та найбільш раціональний їх розподіл.

Стратегічним імперативом фінансової глобалізації та глобальної фінансової інтеграції є створення такої світової системи, котра гарантуватиме стабільний і безпечний соціально-економічний розвиток усієї світової спільноти. І формування нової глобальної цивілізації відкриває таку можливість. При цьому інтегроване світове співтовариство, особливо міжнародні організації, повинне забезпечити поступовий перехід до солідарно-глобальних форм фінансового розвитку та до глобальних систем фінансової безпеки соціально-економічного й цивілізаційного поступу.

Підтримуємо думку науковців, що без спільних довгострокових і цілеспрямованих зусиль світової спільноти, міжнародних інтеграційних об'єднань та міжнародних організацій, без глобального лідерства головних світових економічних центрів, без створення системи контролю глобальних фінансових ринків, а також нової валютно-фінансової системи світу розв'язати цю найважливішу проблему глобального розвитку буде досить складно.

Отже, фінансова глобалізація та її наслідки, зокрема стрімке збільшення міжнародних фінансових потоків, посилення впливу на національні економіки зовнішніх чинників, що перебувають поза національним контролем стали доволі вагомими передумовами, що визначають розвиток світової фінансово-кредитної системи.

3.2. Напрями удосконалення інструментів міжнародного кредитного ринку як джерела фінансування суспільного розвитку

Дослідження теоретичних та практичних засад функціонування міжнародного кредитного ринку дозволяє стверджувати, що міжнародний кредит допомагає підтримувати в рівноважному стані платіжні баланси країн за рахунок надходження іноземних капіталів при дефіциті власних коштів. Поряд з цим, суттєве позитивне значення міжнародного кредиту полягає в тому, що шляхом сприяння розвитку міжнародного виробництва і обміну він прискорює процес інтернаціоналізації виробництва й обміну. Завдяки міжнародному кредиту відбувається зміцнення зовнішньоекономічних зв'язків більшості країн світу.

Лібералізація фінансово-кредитних ринків, розширення доступу до глобальних фінансових ресурсів, диверсифікація механізмів концентрації інвестиційних ресурсів та інші чинники впливають на всіх учасників світового фінансового ринку: міжнародні фінансові організації, банки, фінансові й страхові компанії, інвестиційні фонди, аудиторські фірми, фондові та валютні біржі, уряди, міжнародні корпорації, світові фінансові центри й фінансові столиці, міста-мегаполіси.

Варто зауважити, що зростання світового ринку позичкових капіталів суттєво впливає на всю систему міжнародних економічних відносин і на стан їхніх багаточисленних суб'єктів. Так, у випадку розвитку кризових явищ в економіці великих учасників світогосподарських зв'язків світова кредитна система сама зазнає серйозних випробувань, і це поглиблює кризові явища у світовій економіці.

Відмітимо, стрімкі темпи глобалізації фінансово-кредитних зв'язків не супроводжуються такими ж швидкими змінами в багатосторонніх фінансово-кредитних правилах і нормах [57, с.123].

На думку Борзенка О.О. [55] опорою глобальної контролюючої і регулюючої системи є національні держави та наднаціональні структури, які координують і направляють дії останніх. Політика на міжнародному кредитному ринку «...багато в чому формується згідно з політичними рецептами міжнародних фінансових установ» [55, с.231].

В той же час, на сучасному етапі ефективне виконання МФО покладених на них функцій стримується такими системними вадами міжнародної фінансової архітектури [49, с.120]:

- відсутність єдиної централізованої структури в рамках міжнародної фінансової архітектури, низький ступінь підконтрольності дій МФО у процесі їх взаємодії з країнами-членами, незбалансованість механізму прийняття рішень керівними органами МФО за складом учасників;

- нездатність МВФ як інституту, відповідального за посилення стабільності валютних курсів і недопущення тривалого порушення рівноваги платіжних балансів, забезпечити впровадження коригуючих заходів урядами країн з великими зовнішніми дисбалансами (якщо вони не звертаються за допомогою до Фонду);

- фрагментарність відповідальності МФО за стабілізації фінансової ситуації у країнах-членах чи проведення необхідних структурних реформ через вузький перелік їх повноважень;

- неможливість надання СПЗ функцій світової валюти або створення «світових фідучіарних грошей», внаслідок гальмування необхідних для цього

кардинальних змін організаційної та функціональної структури МВФ як з боку розвинених країн, так і країн «ісламського фінансування» .

Останні трансформації системи кредитних інструментів МВФ проводилися з метою розширення можливостей їх використання в умовах подолання кризових явищ. Передбачене запозичення коштів для країн із низькими доходами за умови виконання певних вимог можливе за пільговими процентними ставками через механізм розширеного фінансування, “стенд-бай” і механізм прискореного кредитування. Непільгові кредити надаються переважно через домовленості про “стенд-бай”, гнучку кредитну лінію (FCL), превентивну кредитну лінію для підтримання ліквідності (PLL) та механізм розширеного фінансування (EFF). Завдяки цим інструментам прискореного фінансування МВФ може надавати екстрену допомогу державам-членам, що потребують термінового врегулювання проблем платіжних балансів.

Інструменти для прискореного фінансування забезпечують швидку фінансову допомогу за обмежених вимог для всіх держав-членів, що гостро потребують урегулювання платіжного балансу. Доступ у рамках цих інструментів обмежується річним лімітом 50 % квоти та загальним лімітом доступу 100 % квоти. Також створено нові пільгові механізми для країн із низькими доходами, що є частиною масштабнішої реформи надання гнучкої фінансової підтримки та дають змогу забезпечити більшу відповідність різним потребам таких країн.

Аналізуючи діяльність МВФ в забезпеченні економічної рівноваги в країнах з трансформаційною економікою виявлено, що перш за все економічні зміни найбільш позитивним впливом пов'язані з програмами розширеного кредитного механізму та механізмами прискореного кредитування.

Встановлено, що діяльність МВФ, направлена на досягнення економічної рівноваги, в першу чергу, в короткостроковому періоді, як це, наприклад, відбувалося в Греції. В свою чергу, негативні аспекти в довгостроковому періоді, пов'язані з неефективною національною політикою в сфері стратегічного планування відносин з міжнародними економічними організаціями, оскільки

остаточне рішення брати чи не брати кредит все таки залишається на рівні національного уряду країни [32, с.103].

Таким чином, вважаємо, що застосування співробітництва з міжнародними економічними організаціями може досить ефективно координувати економічну рівновагу та бути стабілізатором як на короткостроковий, так і на довгостроковий період, до того ж на відміну від національних інструментів реагування на економічні кризи, такі міжнародні організації, як Світовий Банк та МВФ здатні майже миттєво підвищувати або погіршувати міжнародні рейтинги країни, від яких залежить у свою чергу динаміка експортно-імпортних операцій, платіжний баланс, процентна ставка, або рівень заощаджень у національній економіці.

Проте, уряди деяких національних економік не спроможні ефективно взаємодіяти та залучати подібні інструменти у вирішенні проблем економічної рівноваги, як, наприклад, в Аргентині чи Україні і напроці світовий досвід свідчить, що, наприклад такі країни, як Греція, розробивши поетапний план дій, знаходячись в ситуації жорсткої економічної кризи, можуть її нібито не відчувати [24, с.62]. Тому інтеграція національних економік до міжнародних економічних організацій на сьогодні є однією з важливих сфер розбудови інструментів новітньої системи державного управління економічною рівновагою, що на відміну від класичних інструментів дає змогу вирішувати проблеми кризових факторів як екзогенного, так і ендогенного характеру.

Важливо сказати про напрями розвитку співпраці України з МФО. Для підвищення ефективності реалізації проектів, котрі фінансуються МФО в Україні, потрібно вдосконалити нормативно-правове регулювання співробітництва з ними.

На сьогодні система нормативних документів, що становить функціональне підґрунтя співпраці МФО та України, має такий вигляд:

1. З боку МФО – це їхні установчі документи, до котрих приєдналася Україна та які мають наднаціональний статус. Вони визначають глобальні пріоритети й довгострокові цілі такого співробітництва.

2. Стратегічні документи МФО (стратегії діяльності й партнерства з Україною, плани співпраці) встановлюють середньострокові пріоритети

співробітництва з урахуванням результатів реалізації попередніх стратегій, а також поточних економічної, політичної ситуацій у нашій державі та відповідних прогнозів.

3. З боку України – це програмні документи Президента, Кабінету Міністрів, Порядку денного асоціації Україна – ЄС, державні програми та стратегії розвитку, а також підзаконні акти, інструкції й положення, що регулюють усі процедури співробітництва з МФО у вітчизняному правовому полі.

З метою ефективного використання всього потенціалу співпраці з МФО особливу увагу необхідно приділити актуалізації сучасного стану нормативно-правового регулювання в цій сфері.

Слід зазначити, що українська система нормативно-правових актів, котра регулює питання співробітництва з МФО, є найбільш проблемною, зарегульованою сферою, що безпосередньо впливає на якість, терміни реалізації проектів інвестиційного розвитку МФО.

Водночас ця система є найбільш динамічною відносно часових пріоритетів, політико-економічної ситуації та завдань уряду, тоді як основні статутні й договірні документи зі співробітництва з МФО, норми, правила, процедури щодо закупівель, умов кредитування, відбору консультантів тощо не підлягають частому перегляду.

У цьому сенсі доцільно провести оцінку останніх змін та зробити необхідні кроки з удосконалення чинної системи нормативно-правових актів у царині співробітництва з МФО з урахуванням подій, що відбулися в Україні за останніх декілька років у військово-політичній і фінансово-економічній сферах. Одним із ключових питань нормативно-правового регулювання співпраці з МФО є розмежування й розподіл повноважень між Міністерством економічного розвитку і торгівлі України та Міністерством фінансів України щодо їхньої участі в процедурних питаннях реалізації проектів співробітництва з МФО.

Необхідно відмітити, що без належного рівня нагляду контролюючих органів за процесом залучення, розподілу та контролю використання залучених коштів фінансова безпека України знаходиться під загрозою, оскільки отримання додаткових коштів безперечно веде за собою збільшення розміру державного

боргу, а неефективне розпорядження даними ресурсами несе загрози стабільному економічному розвитку та державному суверенітету в цілому.

Зазначимо також, що відсутність єдиного контролюючого органу по управлінню залученими позиками МФО призвела до втрати декількох траншів, їх ще також інтерпретують як «транші, що вислизають». Так, наприклад, Україні в 2017 році виділявся на проекти в енергетичній сфері китайський кредит розміром \$3,6 млрд, проте, як повідомляє НАК «Нафтогаз», Банк розвитку КНР відмовився розглядати українські документи через їхню подачу пізніше обумовленого терміну [33, с.82]. Стверджується, що зрив даної угоди відбувся через українських чиновників, які затримали підготовку погоджень, необхідних для отримання кредиту. Така ж тенденція постійно зустрічається в співпраці України з МВФ. Слід зауважити, що деякі аналітики стверджують, що не варто забувати й про національні інтереси країни, тому повне виконання вимог кредиторів несе багато загроз для фінансової безпеки держави та для економічного її розвитку.

На нашу думку, для України ключове питання подальшого залучення зовнішніх фінансових ресурсів необхідно вирішувати, перш за все, з позицій ефективного їх використання для економічного розвитку країни. При неефективному використанні ресурсів потреба у їх кількості стає необмеженою.

Разом з тим, актуальним також для України є мінімізація (або уникнення) механізмів кредитної дискримінації в процесі управління зовнішніми запозиченнями. Зокрема, на сучасному етапі набули поширення наступні методи кредитної дискримінації: обмеження обсягів кредиту; скорочення всього терміну чи пільгового періоду; підвищення процентних ставок, комісійних премій і зборів; вимоги додаткового забезпечення; раптове призупинення використання кредиту чи скорочення його суми; пред'явлення вимог економічного чи політичного характеру.

Отже, в цілях забезпечення більш ефективного управління позиками МФО, вдосконалення системи адміністрування існуючих проектів та відбору нових, виникає гостра необхідність впровадження ряду заходів:

- прийняти міри щодо скорочення термінів та підвищення якості підготовки вступу в силу кредитів МФО (оцінка якості планування – кількість пролонгованих термінів реалізації проекту; термін проведення реалізації проекту; обсяг зменшення або збільшення запозичених коштів в рамках проекту);

- вести постійну оцінку темпів та якості економічних реформ, які повинні здійснюватися для отримання коштів від МФО, а також враховувати національні інтереси держави при виконанні зобов'язань перед кредиторам;

- вести постійний моніторинг показників ефективності та якості управління позиками МФО, а також економічної ефективності позики МФО (відношення отриманих результатів до витрат на їх досягнення; процентне співвідношення використаних засобів до суми запозичень; наявність додаткових витрат у зв'язку з несвоєчасним використанням запозичених коштів; доля вартості консультаційних послуг у загальному обсязі заборгованості; доля робіт та послуг, що виконуються в рамках проекту іноземними спеціалістами, в загальному обсязі виконаних робіт та наданих послуг; доля витрат на обслуговування кредитів МФО);

- забезпечити постійний контроль за ходом підготовки, реалізації проектів та за виконанням поставлених завдань (цільове використання залучених коштів; доля повторних порушень у загальній кількості порушень);

- здійснювати моніторинг якості управління позиками, метою якого є визначення ступеня досягнення цілей, а результат моніторинг – отримана інформація, на основі якої можна віднести зміни в ході реалізації проекту.

Основні пропозиції щодо забезпечення ефективного управління позиками МФО наведено в Додатку Л .

Вважаємо, що вищезазначені заходи сприятимуть задоволенню потреб держави і корпоративного сектора економіки у позичкових коштах з найменш можливими витратами, збільшенню частки інвестиційних ресурсів у загальній сумі державних позик та створенню фінансової і економічної бази для погашення накопичених боргів, посиленню ролі зовнішніх державних позик у вирішенні завдань інвестиційного розвитку національної економіки.

Разом з тим, на нашу думку, у довгостроковому періоді акцент співробітництва з МФО має бути перенесено з кредитної підтримки на надання інноваційних, консультаційних та фінансових послуг, спрямованих на підтримку розвитку найважливіших державних та ринкових інститутів і впровадження засад інвестиційного фінансування.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

У результаті проведеного дослідження теоретичних та практичних засад функціонування міжнародного кредитного ринку сформульовано такі висновки і пропозиції:

1. В ході роботи визначено, що міжнародний кредит – це рух позичкового капіталу в сфері міжнародних економічних відносин, пов'язаний з наданням валютних і товарних ресурсів на умовах повернення, терміновості і сплати відсотка. Кредит є важливою і необхідною складовою розвитку міжнародних відносин в сфері економіки.

Міжнародний кредит відіграє важливу роль у світовій економіці. Він має як позитивний, так і негативний вплив на розвиток міжнародних економічних відносин. Система міжнародного кредитування дозволяє підвищувати ефективність міжнародних зв'язків, допомагає збільшити і прискорити національне і світове виробництво, створює сприятливі умови для зарубіжних приватних інвестицій; підвищує економічну ефективність зовнішньої торгівлі; стимулює процеси міжнародного поділу праці та ін. Негативний бік міжнародного кредиту проявляється у використанні його як засобу впливу на країни-позичальники; у підсиленні диспропорцій суспільного відтворення, стримуючи розвиток галузей, до яких у недостатній мірі або взагалі не залучаються міжнародні кредитні ресурси і навпаки все більше розширюючи більш прибуткові галузі.

2. Узагальнення наукових підходів засвідчило, що міжнародний кредит виконує певні функції, які відображають специфіку руху позичкового капіталу у сфері міжнародних економічних відносин: 1. Перерозподіл позичкових капіталів між країнами для забезпечення потреб розширеного відтворення. 2. Прискорення концентрації і централізації капіталу.

4. В ході дослідження виявлено, що для здійснення кредитування зовнішньоекономічної діяльності залучаються міжнародні та регіональні фінансово-кредитні організації, такі як Міжнародний валютний фонд (МВФ), Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) та ін.

В умовах глобалізації економіки міжнародні фінансові організації є ключовим механізмом регулювання міжнародної фінансово-кредитної системи, а також основним джерелом надання фінансової, технічної та аналітичної допомоги країнам на шляху до здійснення соціально-економічних трансформацій. МФО були і залишаються глобальними установами, які мають на меті задоволення потреб країн, що розвиваються, у кредитних ресурсах на найвигідніших умовах, що склалися на світовому фінансовому ринку.

3. Результати проведеного аналізу дали змогу виявити характерні особливості сучасного міжнародного кредитного ринку, а саме: величезний обсяг фінансово-кредитних ресурсів та операцій; використання серверних мереж зв'язку; глобальність, тобто відсутність територіальних обмежень; цілодобовий режим операцій; залучення до операцій суб'єктів/інституцій із високим рейтингом/репутацією; широкий діапазон використовуваних фінансово-кредитних інструментів; уніфікація правил та стандартів операцій; високий рівень використання інформаційних технологій.

Результати аналізу засвідчили, що у 2020 році Світовим банком було надано країнам-партнерам і приватним компаніям фінансові ресурси на загальну суму 77,1 млрд дол. США, з них: найбільшу частку отримали країни Африки на південь від Сахари - 25,4 млрд дол. США; 14,4 млрд дол. США – країни Південної Азії; 10,5 млрд дол. США – країни Східної Азії і Тихоокеанського регіону; 9,2 млрд дол. США – країни Європи і Центральної Азії; 4,8 млрд дол. США – країни Близького Сходу і Північної Африки.

Важливо, що під час пандемії COVID-19 Світовий банк спільно з іншими МФО намагається збільшити фінансову підтримку саме найбільш вразливих країн світу.

Найважливішу роль у сприянні міжнародного валютно-фінансового співробітництва, підтриманні рівноваги платіжних балансів країн-членів, регулюванні курсів валют, наданні кредитів країнам-членам та гарантуванні приватних позик за кордоном відіграє Міжнародний валютний фонд (МВФ). На сьогодні МВФ – найвпливовіша організація, що регулює структурні параметри

розвитку світової економіки загалом і макроекономічної політики кожної з країн-членів з метою досягнення стабільності у світовій економіці.

Потреба у використанні кредитних механізмів МВФ є найбільшою під час кризових явищ, а найпопулярнішими були і залишаються традиційні кредитні механізми – SBA (кредитний механізм «Stand-by») та EFF (механізм розширеного кредитування).

5. Аналіз розвитку фінансово-кредитних відносин України з міжнародними фінансовими організаціями засвідчив про існування в цілому ефективної та плідної співпраці, що полягає у значній кількості укладених кредитних договорів, погоджених проєктів кредитування, реалізованих проєктів (повернутих кредитів), а також існує зацікавленість міжнародних організацій у подальшій співпраці з Україною.

Найбільшим кредитором України з-поміж міжнародних фінансових організацій є Міжнародний валютний фонд. Серед міжнародних кредитно-фінансових організацій Світовий банк є другим, після МВФ, кредитором України. Ресурси цієї організації використовуються для підтримки державного бюджету, здійснення інституційних та структурних реформ, підготовки та реалізації довгострокових інвестиційних проєктів, які відповідають пріоритетним напрямам економічного розвитку України. Впродовж останніх років кредити МВФ допомагали розв'язувати численні проблеми макроекономічної нестабільності та забезпечували макроекономічне зростання, підтримували стабілізацію банківського сектору, фінансування імпорту і забезпечення внутрішнього ринку необхідними товарами. Окрім того, кредити виступали індикатором для взаємовідносин з іншими міжнародними фінансовими організаціями та приватними зовнішніми інвесторами.

Важливим напрямом співробітництва з європейськими структурами для України є кредитно-фінансова взаємодія у банківській сфері. Основним партнером тут виступає Європейський банк реконструкції та розвитку.

6. Обґрунтовано чинники, що демонструють позитивну тенденцію співпраці України з міжнародними фінансовими організаціями: 1) сам факт відносин України

з міжнародними організаціями є важливим кроком у напрямі її інтеграції до світового економічного простору; 2) членство України в міжнародних організаціях збільшує її авторитет як суб'єкта світової економіки, поширює економічні відносини; наприклад, членство у МВФ сприяло входженню України до структури Світового банку; 3) діяльність міжнародних організацій спрямована на підтримку структурних реформ економіки України; підвищенню ефективності національного господарства.

7. Визначено, що фінансова глобалізація генерує такі тенденції та наслідки розвитку глобального фінансового ринку, як надконцентрація капіталу в групі провідних розвинутих країн (США, ЄС, Японії, Китаї) та вакуум фінансових ринків у більшості транзитивних країн і тих, що розвиваються. Країни – лідери глобального фінансового ринку, як правило, є найбільшими реципієнтами фінансово-кредитних та інвестиційних ресурсів.

Наразі нагальними проблемами на світовому фінансовому ринку в цілому та кредитному, зокрема, є глобальна консолідація фінансових ресурсів світу та найбільш раціональний їх розподіл.

8. Обґрунтовано, що в цілях забезпечення більш ефективного управління позиками МФО, вдосконалення системи адміністрування існуючих проектів та відбору нових, виникає гостра необхідність впровадження ряду заходів: – прийняти міри щодо скорочення термінів та підвищення якості підготовки вступу в силу кредитів МФО (оцінка якості планування – кількість пролонгованих термінів реалізації проекту; термін проведення реалізації проекту; обсяг зменшення або збільшення запозичених коштів в рамках проекту); – вести постійну оцінку темпів та якості економічних реформ, які повинні здійснюватися для отримання коштів від МФО, а також враховувати національні інтереси держави при виконанні зобов'язань перед кредитором; – вести постійний моніторинг показників ефективності та якості управління позиками МФО, а також економічної ефективності позики МФО (відношення отриманих результатів до витрат на їх досягнення; процентне співвідношення використаних засобів до суми запозичень; наявність додаткових витрат у зв'язку з несвоєчасним використанням запозичених

коштів; доля вартості консультаційних послуг у загальному обсязі заборгованості; доля робіт та послуг, що виконуються в рамках проекту іноземними спеціалістами, в загальному обсязі виконаних робіт та наданих послуг; частка витрат на обслуговування кредитів МФО); – забезпечити постійний контроль за ходом підготовки, реалізації проектів та за виконанням поставлених завдань (цільове використання залучених коштів; доля повторних порушень у загальній кількості порушень); – здійснювати моніторинг якості управління позиками, метою якого є визначення ступеня досягнення цілей, а результат моніторинг – отримана інформація, на основі якої можна віднести зміни в ході реалізації проекту.

Вважаємо, що вищезазначені заходи сприятимуть задоволенню потреб держави і корпоративного сектора економіки у позичкових коштах з найменш можливими витратами, збільшенню частки інвестиційних ресурсів у загальній сумі державних позик та створенню фінансової і економічної бази для погашення накопичених боргів, посиленню ролі зовнішніх державних позик у вирішенні завдань інвестиційного розвитку національної економіки.

Разом з тим, на нашу думку, у довгостроковому періоді акцент співробітництва з МФО має бути перенесено з кредитної підтримки на надання інноваційних, консультаційних та фінансових послуг, спрямованих на підтримку розвитку найважливіших державних та ринкових інститутів і впровадження засад інвестиційного фінансування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баєва О. Роль міжнародного кредиту в розвитку світової економіки / Ольга Баєва // Галицький економічний вісник — Тернопіль : ТНТУ, 2014. — Том 44. — № 1. — С. 110-114.
2. Білорус О.Г. Гіперфінансіалізація світової економіки та її глобальні проблеми й наслідки / О.Г. Білорус // Фінанси України. – № 10. – 2014. – С. 24–31.
3. Бюджетний кодекс України: Закон України від 8 липня 2010 року № 2456-VI [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.
4. Васютинська Л.А. Міжнародні фінанси : Навчальний посібник / Л. А. Васютинська. – Одеса: ФОП Бондаренко М.О., 2017. – 310 с.
5. Вербіцька І. І. Європейський банк реконструкції та розвитку як ключовий фінансовий партнер України. Економіка і суспільство. 2017. Вип. 10. С. 37–41.
6. Ганін В. І., Резніченко О. А. Роль міжнародного кредиту та діяльність міжнародних фінансових організацій в Україні / В. І. Ганін, О. А. Резніченко // Глобальні та національні проблеми економіки. – С. 55–61. – URL: <http://global-national.in.ua /archive/13-2016/13.pdf>.
7. Гладченко А. Ю. Оцінка ефективності інструментів міжнародних організацій в координації державного управління економічною рівновагою. Інвестиції: практика та досвід. 2017. №9. С. 96-101.
8. Грабинський М. І. Стабільність міжнародних фінансово-кредитних правовідносин (на прикладі МВФ та МБРР). Криза сучасної системи безпеки : у пошуках нового міжнародного порядку: матеріали міжнародної наукової конференції (Львів, 4-5 квітня 2019 р.). Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2019. С. 50-53.
9. Данилишин Б. М. Співробітництво з МВФ: проблеми і перспективи. XII [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://dt.ua/macrolevel/spivrobitnictvo-Z-mvf-problemi-i-perspektivi-html>.

10. Державні фінансові ресурси : монографія / Г.В. Кучер. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. – 608 с.
11. Дзіковська Ю. Міжнародне кредитування як засіб модернізації інфраструктури країни: переваги та загрози. Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України. 2019. №(23). С. 45-50. URL:<<http://rarrpsu.wunu.edu.ua/index.php/rarrpsu/article/view/237>>.
12. Динаміка кредитних рейтингів України (боргових зобов'язань) (2004 - серпень 2021 рр.). Офіційний сайт Міністерства фінансів України URL: <https://mof.gov.ua/uk/kreditnij-rejting-potochni-rejtingi-zagalna-informacija-istorichni-zmini>.
13. Європейський банк реконструкції і розвитку. Офіційний сайт. URL: <https://www.ebrd.com/>.
14. Жаворонок А. Міжнародний досвід функціонування ринку кредитних послуг. Економічний дискурс. 2020. Випуск 1. С. 68-77.
15. Звіт про фінансову стабільність, грудень 2020 року . Офіційний сайт НБУ[Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-gruden-2020-roku>.
16. Зовнішні запозичення: у кого і скільки грошей взяла Україна в 2020 році URL : <https://www.slovoidilo.ua/2020/12/24/infografika/finansy/zovnishni-zapozychennya-koho-skilky-hroshej-vzyala-ukrayina-2020-roczy>.
17. Іванов С.М. Стратегічні орієнтири міжнародного фінансового партнерства України на середньострокову перспективу [Електронний ресурс] / С. М. Іванов, К. В. Клименко, М. В. Савостьяненко // Наукові праці НДФІ - 2020. - Вип. 1. - С. 60-75. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npdfi_2020_1_6.
18. Інформаційна довідка щодо історії співпраці з Міжнародним валютним фондом. Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України. URL : http://www.minfin.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=388292&cat_id=353172.
19. Інформаційна довідка щодо співробітництва України з Міжнародним банком реконструкції та розвитку. Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів

України. URL : http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=388308&cat_id=353161.

20. Клименко К.В. Зарубіжний досвід співробітництва з Міжнародних банком реконструкції та розвитку і Міжнародною асоціацією розвитку // Наукові роботи НДФІ, 2017.- Вип. 1.- С. 16-40.

21. Клименко К.В. Забезпечення результативності реалізації в Україні проектів з використанням ресурсів міжнародних фінансових організацій [Електронний ресурс] / К. В. Клименко, М. В. Савостьяненко // Наукові праці НДФІ. - 2018. - Вип. 3. - С. 102-113. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npndfi_2018_3_9.

22. Койло В.В. Сучасний стан та вплив міжнародного кредиту на економічний розвиток України. Вісник Одеського національного університету. Секція «Економіка». 2017. Вип. 6. С.142–147.

23. Койло В.В. Шляхи зміцнення фінансової безпеки України в умовах співпраці з МФО. Фінансово-кредитна система: вектор розвитку: збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 26 квітня 2017 р.). Ужгород, 2017. С.215–217.

24. Колосова В.П. Вплив міжнародних фінансових організацій на економічний розвиток країни: питання теорії. Економіка України. 2016. № 12. С. 61–71.

25. Колосова В.П. Інституціональні чинники та наслідки реформування міжнародних фінансових організацій / В.П. Колосова // Фінанси України. – № 10. – 2015. – С. 32–52.

26. Колосова В.П. Фінанси міжнародних інституцій в Україні: монографія / В.П. Колосова. –Київ: Київ. нац. торг. екон. ун-т, 2016. –. 504 с.

27. Кому та скільки заборгувала Україна: динаміка зовнішнього й гарантованого державою боргів URL : <https://www.slovoidilo.ua/2020/04/23/infografika/finansy/komu-ta-skilky-zaborhuvala-ukrayina-dynamika-zovnishnoho-harantovanoho-derzhavoyu-borhiv>.

28. Кульбіда М.В. Кредитування МВФ країн, що розвиваються // Інтелект XXI століття: наук. журнал. 2018.- №4. С. 13-18.
29. Кульбіда М.В. Основні напрями підвищення ролі міжнародних фінансових організацій у регулюванні міжнародних економічних відносин // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство»: наук. журнал. 2016. Вип. 6(2). -С. 31-36.
30. Кучер Г.В. Борговий механізм фінансування державних витрат. Бізнес – Інформ. 2015. №8. С.207-214 URL: http://www.business-inform.net/annotated-catalogue/?year=2015&abstract=2015_08_0.
31. Кучер Г.В. Міжнародні фінансово-кредитні інституції у фінансуванні суспільного розвитку України / Г. В. Кучер // Економічний вісник університету. - 2017. - Вип. 35(1). - С. 221-230. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/escvu_2017_35\(1\)__33](http://nbuv.gov.ua/UJRN/escvu_2017_35(1)__33).
32. Ливдар М., Ярошевич Н., Антощук І. Україна і Міжнародний валютний фонд: особливості співпраці. Підприємництво та інновації. 2020. №13. С. 99-104.
33. Лондар Л.П. Міжнародна фінансова підтримка процесів структурного реформування економіки України. Стратегічні пріоритети. №2 (50). 2019. С.79-90.
34. Лондар С.Л. Особливості підготовки і реалізації проектів Світового банку з урахуванням вимог оновленої соціально-екологічної політики "Загальні соціально-екологічні засади" [Електронний ресурс] / С. Л. Лондар, Л. П. Лондар, О. В. Бринюк // Освітня аналітика України. - 2018. - Вип. 3. - С. 17-32. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/educanalukr_2018_3_3.
35. Марена Т.В. Розвиток міжнародного ринку фінансово-платіжних послуг в умовах глобальної нестабільності / Т. В. Марена // Причорноморські економічні студії. - 2016. - Вип. 5. - С. 25-29. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2016_5_6.
36. Мицюк С.В., Мегей В.В. Сучасний стан та перспективи співпраці України з міжнародними фінансовими організаціями / С. В. Мицюк, В. В. Мегей // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка.

- 2015. - Вип. 12. - С. 31-38. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Ekon_2015_12_6.

37. Міжнародний валютний фонд Офіційний сайт. URL: <https://www.imf.org/>.

38. Міжнародні фінанси : підручник [Електронний ресурс] / [О. М. Мозговий, Т. В. Мусієць, Л. В. Руденко-Сударєва та ін.]; за наук. ред. д.е.н., проф. О. М. Мозгового. — К.: КНЕУ, 2015. — 515 с.

39. Міжнародні фінанси [текст] навч. посіб. 5-те вид. перероб. та доп./ за ред. Козака Ю. Г.– Київ – Катовіце.: Центр учбової літератури, 2014. – 348 с.

40. Паризька декларація щодо підвищення ефективності зовнішньої допомоги : Декларація [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/998_271.

41. Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства по гарантіях інвестицій: Закон України від 24.06.1992 р. №2402. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-12#Text>.

42. Про затвердження Середньострокової стратегії управління державним боргом на 2019—2022 роки [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.kmu.gov.ua/npas/prozatverdzhennya-serednostrokovoyi-strategiyi-upravlinnya-derzhavnim-borgomna-20192022-roki>.

43. Про порядок підготовки, реалізації, проведення моніторингу та завершення реалізації проектів економічного і соціального розвитку України, що підтримуються міжнародними фінансовими організаціями: Постанова Кабінету Міністрів України від 27 січня 2016 р. № 70 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/70-2016-%D0%BF#Text>.

44. Рудик Н. Міжнародне кредитування ЄБРР як джерело фінансування розвитку підприємств України / Н. Рудик // Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – РОЗДІЛ V. Гроші, фінанси та кредит. – Т. 2. – 2016 – С. 110–115.

45. Світовий банк допоможе Україні створити кліматичний фонд URL : <https://day.kyiv.ua/uk/news/130821-svitovyy-bank-dopomozhe-ukrayini-stvoryty-klimatychnyy-fond>.
46. Світовий банк. Співпраця України з міжнародними фінансовими організаціями. URL : <https://mof.gov.ua/uk/svitovij-bank>.
47. Світовий банк. Офіційний сайт. URL: <https://www.worldbank.org/>.
48. Северіна Х. І. Кредитування Світовим Банком проектів розвитку інфраструктури в Україні / Х. І. Северіна // Ринок фінансових послуг. Наукові праці НДФІ. – 2017. – № 1 (78). – С. 114–121.
49. Сіденко С. Міжнародні фінансові організації у процесах економічної модернізації країн / Сіденко Світлана, Кульбіда Максим // Міжнародна економічна політика. – 2020. – № 1–2. – С. 100–136.
50. Смагло О.В. Стан та перспективи розвитку співпраці між Україною та міжнародними інституціями. Економіка та суспільство.–2018.–Вип 14, 2018.С. 856-861.
51. Сорос Джордж. Відкрите суспільство. Реформування глобального капіталізму [Текст] : [пер. з англ.] / Джордж Сорос. - Харків : Фоліо, 2018. - 364 с.
52. Співробітництво України з міжнародними фінансовими організаціями. Офіційний сайт Міністерства інфраструктури України. URL : <https://mtu.gov.ua/content/spivrobotnictvo-z-mizhnarodnimi-finansovimi-organizaciyami.html>.
53. Співробітництво України з міжнародними фінансовими інституціями. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ України. URL : <https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/spivrobotnictvo-ukrayini-z-mizhnarodnimi-finansovimi-instituciyami>.
54. Стігліц Дж. Глобалізація та її тягар: /Дж. Стігліц пер. з англ. К.: Академія, 2003.-388 с.
55. Структурні деформації на світових фінансових ринках після 1990-х років /Борзенко О.О. : монографія. – Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2019. – 448 с.

56. Україна : Лист про наміри. Міністерство фінансів України. Київ, 5 грудня 2018 року. URL : <https://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/%D0%9C%D0%B5%D0%BC%D0%BE%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D1%83%D0%BC%20%D0%9C%D0%92%D0%A4-.pdf>.

57. Фінансова глобалізація і євроінтеграція / за ред. О. Г. Білоруса, Т. І. Єфименко ; ДННУ “Акад. фін. управління”. – К., 2015. – 496 с.

58. Фурман І.В. Економічна суть і сегментація міжнародного кредитного ринку та розширення ресурсної бази банків за рахунок його функціонування. Науковий вісник Херсонського державного університету. Випуск 5. Частина 1. 2014. С.111-114.

59. Чугунов І. Міжнародні фінанси в умовах глобалізації [Текст] / І. Чугунов, Г. Кучер // Зовнішня торгівля : економіка, фінанси, право. - 2020. № 6. С. 67-82.

60. Шинкар В. А. Міжнародний валютний фонд та його вплив на глобальну макроекономічну політику / Шинкар В. А., Яцко Л. Б., Яцко Г. В // Науковий вісник УЖНУ, 2016.- № 6 (3). - С. 148-151.

61. The World Bank Annual Report 2020 : Supporting Countries in Unprecedented. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/34406>.

62. Transforming our world: the 2030. Agenda for Sustainable Development. Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015: Rezolyuciya OON. 25.09.2015. A/RES/70/1. URL: https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_70_1_E.pdf.

ДОДАТКИ

Додаток А
Таблиця А.1.**Кошти, зарезервовані МБРР (за регіонами світу), млн дол. США**

РЕГІОН	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Темп росту, 2020/2016, %
Африка	669	1 163	1 120	820	1 725	257,8
Східна Азія і Тихоокеанський регіон	5 176	4 404	3 981	4 030	4 770	92,2
Європа і Центральна Азія	7 039	4 569	3 550	3 749	5 699	81,0
Латинська Америка і Карибський басейн	8 035	5 373	3 898	5 709	6 798	84,6
Близький Схід і Північна Африка	5 170	4 869	5 945	4 872	3 419	66,1
Південна Азія	3 640	2 233	4 508	4 011	5 565	152,9
Всього	29 729	22 611	23 002	23 191	27 976	94,1

Таблиця А.2.

СЕКТОР	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Темп росту, 2020/2016, %
Сільське господарство, лісове і рибне господарство	561	754	2 561	1 025	1 767	315,0
Освіта	1 788	1 074	1 685	1 875	1 135	63,5
Енергетика і гірничодобувна промисловість	4 599	4 434	3 084	2 847	2 053	44,6
Фінансовий сектор	2 657	1 879	764	2 299	3 702	139,3
Охорона здоров'я	1 181	1 189	2 204	1 674	3 980	337,0
Торгівля і послуги	3 348	2 694	3 416	2 361	2 208	65,9
Інформаційно – комунікаційні послуги	194	503	324	611	886	456,7
Державне управління	5 111	4 754	2 189	5 327	4 301	84,2
Соціальний захист	1 393	778	2 091	2 115	4 786	343,6
Транспорт	4 569	2 551	2 074	1 485	1 323	29,0
Водопостачання, каналізація і утилізація відходів	4 192	2 000	2 610	1 571	1 834	43,8
Всього	29 729	22 611	23 002	23 191	27 976	94,1

Кошти, зарезервовані МБРР (за секторами), млн дол. США

Продовження Додатку А

Таблиця А.3.

Країни - найбільші позичальники МБРР у 2020 році, млн дол. США

Країна	Обсяг зарезервованих коштів	Країна	Обсяг зарезервованих коштів
Індія	4 580	Ангола	1 380
Філіпіни	1 870	Колумбія	1 250
Турція	1 855	Мексика	1 230
Індонезія	1 660	Китай	1 200
Єгипет, Арабська республіка	1 450	Марокко	1 110

Таблиця А.4.

Кошти, зарезервовані МАР (за регіонами світу), млн дол США

РЕІОН	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Темп росту, 2020/2016, %
Африка	8 677	10 679	15 411	14 187	19 095	220,1
Східна Азія і Тихоокеанський регіон	2 324	2 703	631	1 272	2 500	107,6
Європа і Центральна Азія	233	739	957	583	1 497	642,5
Латинська Америка і Карибський басейн	183	503	428	430	978	534,4
Близький Схід і Північна Африка	31	1 011	430	611	203	654,8
Південна Азія	4 723	3 828	6 153	4 849	6 092	129,0
Всього	16 171	19 463	24 010	21 932	30 365	187,8

Закінчення Додатку А

Таблиця А.5.

Кошти, зарезервовані МАР (за секторами), млн дол. США

СЕКТОР	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Темп росту, 2020/2016, %
Сільське господарство, лісове і рибне господарство	1 849	2 025	1 442	2 796	1 978	107,0
Освіта	1 431	1 773	2 836	1 767	4 037	282,1
Енергетика і гірничодобувна промисловість	2 814	1 891	4 028	3 468	3 218	114,4
Фінансовий сектор	443	1 227	546	870	534	120,5
Охорона здоров'я	1 191	1 246	2 062	1 736	4 295	360,6
Торгівля і послуги	841	1 541	1 991	1 963	2 712	322,5
Інформаційно – комунікаційні послуги	78	519	419	779	1 202	1541,0
Державне управління	1 500	1 954	5 013	3 109	4 252	283,5
Соціальний захист	2 475	1 913	2 112	2 163	4 185	169,1
Транспорт	2 277	3 271	1 455	1 709	2 132	93,6
Водопостачання, каналізація і утилізація відходів	1 271	2 102	2 105	1 572	1 820	143,2
Всього	16 171	19 463	24 010	21 932	30 365	187,8

Джерело: Складено автором за даними: The World Bank Annual Report 2020 : Supporting Countries in Unprecedented. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/34406>.

Перелік кредитних проектів за участю України та МВФ

Facility	Date of Arrangement	Expiration Date	Amount Agreed	Amount Drawn	Amount Outstanding
Standby Arrangement (SBA)	Jun 09, 2020	Dec 08, 2021	3,600,000	1,500,000	1,500,000
SBA	Dec 18, 2018	Feb 17, 2020	2,800,000	1,000,000	1,000,000
Extended Fund Facility (EFF)	Mar 11, 2015	Dec 17, 2018	12,348,000	6,178,260	5,094,743
SBA	Apr 30, 2014	Mar 10, 2015	10,976,000	2,972,670	0
SBA	Jul 28, 2010	Dec 27, 2012	10,000,000	2,250,000	0
SBA	Nov 05, 2008	Jul 28, 2010	11,000,000	7,000,000	0
SBA	Mar 29, 2004	Mar 28, 2005	411,600	0	0
EFF	Sep 04, 1998	Sep 03, 2002	1,919,950	1,193,000	0
SBA	Aug 25, 1997	Aug 24, 1998	398,920	181,328	0
SBA	May 10, 1996	Feb 23, 1997	598,200	598,200	0
SBA	Apr 07, 1995	Apr 06, 1996	997,300	538,650	0
Total			55,049,970	23,412,108	7,594,744

Джерело: Складено автором за даними: Офіційний сайт Міжнародного Валютного Фонду: https://www.imf.org/external/np/fin/tad/extrans1.aspx?memberKey1=993&endDate=2099-12-31&finposition_flag=YES.

Додаток В

Вибірка по проектах Світового банку станом на 01.07.2021												
№	Назва позики	Номер	Сума позики	Анульовано	2019	2020	2021	Всього вибрано	Вибрано%	Всього не вибрано	млн дол. США	
											плановане закриття проєкту	кінцева дата активних платіжних доручень
1	Другий проєкт покращення автомобільних доріг та безпеки руху	81950	450,00	0,00	69,26	59,52	6,03	450,00	100,0	0,00	30.06.2021	30.10.2021
2	Модернізація системи соціальної підтримки населення	84040	300,00	0,00	28,41	14,18	19,10	194,20	64,7	105,80	31.08.2024	31.12.2024
	в т.ч. загальний фонд	84040	200,00	0,00	20,00	10,00	15,00	160,00	80,0	40,00	31.08.2024	31.12.2024
3	Додаткове фінансування проєкту Модернізація системи соціальної підтримки населення	91070	150,00	0,00		80,38	5,00	85,38	56,9	64,62	31.08.2024	31.12.2024
	в т.ч. загальний фонд	91070	149,63	0,00		80,00	5,00	85,00	56,8	64,63	31.08.2024	31.12.2024
4	Друге Додаткове фінансування проєкту Модернізація системи соціальної підтримки населення	91960	300,00	0,00		170,00	55,00	225,00	75,0	75,00	31.08.2024	31.12.2024
	в т.ч. загальний фонд	91960	299,25	0,00		169,25	55,00	224,25	74,9	75,00	31.08.2024	31.12.2024
5	Другий проєкт розвитку міської інфраструктури, МБРР	83910	277,096	22,904	32,04	26,91	12,84	122,45	44,2	154,65	31.10.2022	28.02.2023
	Другий проєкт розвитку міської інфраструктури, ФЧТ	TF17112	50,00	0,00	5,75	4,45	2,80	21,82	43,6	28,18	31.10.2022	28.02.2023
6	Проєкт з підвищення енергоефективності у секторі централізованого теплопостачання, МБРР	83870	155,000	177,000	27,60	35,27	6,97	108,73	70,1	46,27	30.10.2021	28.02.2022
	Проєкт з підвищення енергоефективності у секторі централізованого теплопостачання, ФЧТ	TF16327	49,98	0,02	2,48	2,79	2,31	12,68	25,4	37,28	30.10.2021	28.02.2022
7	Другий проєкт з передачі електроенергії в Україні, МБРР	84620	270,00	60,00	36,51	52,10	14,08	132,50	49,1	137,50	29.06.2022	29.10.2022
	Другий проєкт з передачі електроенергії в Україні, ФЧТ	TF17661	48,43	0,00	0,26	6,86	0,22	7,56	15,6	40,87	29.06.2022	29.10.2022
8	Поліпшення охорони здоров'я на службі у людей	84750	214,73	0,00	54,34	58,10	3,41	188,83	87,9	25,90	31.03.2022	31.07.2022
	в т.ч. загальний фонд	84750	40,00		24,00	16,00		40,00	100,0	0,00	31.03.2022	31.07.2022
9	Додаткове фінансування проєкту Поліпшення охорони здоров'я на службі у людей	91100	135,00	0,00		35,46	5,63	41,09	30,4	93,91	31.03.2024	31.07.2024
	в т.ч. загальний фонд	91100	65,00			21,60		21,60	33,2	43,40	31.03.2024	31.07.2024
10	Проєкт прискорення приватних інвестицій в сільське господарство України*	89730	200,00	0,00		18,99	0,00	18,99	9,5	181,01	30.06.2025	30.10.2025
11	Проєкт розвитку дорожньої галузі	85490	337,80	222,20	23,11	112,14	40,27	208,04	61,6	129,76	31.12.2021	30.04.2022
12	Проєкт Східна Україна: взає'єднання, відновлення та відродження. Проєкт (ЗВ)	91750	100,00	0,00			0,25	0,25	0,3	99,75	30.11.2025	30.03.2026
13	Перша позика на політику розвитку сфері економічного відновлення*	91380	350,00	0,00			350,00	350,00	100,0	0,00	30.06.2021	30.06.2021
14	Проєкт доступу до довготермінового фінансування	87270	150,00	0,00	24,75	16,40	16,06	88,87	59,2	61,13	30.03.2022	31.07.2022
	Всього		3538,04	482,12	304,51	693,55	539,97	2256,40	63,78%	925,87		

* системний проєкт

Джерело: Складено автором за даними: Світовий банк. URL: <https://mof.gov.ua/uk/svitovij-bank>.

Перелік активних кредитних проектів за участю України та МБРР

Назва проекту	Номер проекту	Загальна сума	Тип кредитора	Кредитор	Сума кредиту, млн \$	Дата погодження
SECOND ROAD AND SAFETY IMPROVEMENT PROJECT	P127 156	450.0	МБРР	International Bank For Reconstruction And Development	450	September 20, 2012
			Позичальник	Borrower	112	
Social Safety Nets Modernization Project	P128 344	300.0	МБРР	International Bank For Reconstruction And Development	300	July 3, 2014
Second Urban Infrastructure Project	P132 386	300.0	МБРР	International Bank For Reconstruction And Development	300	May 22, 2014
				Clean Technology Fund	50	
The District Heating Energy Efficiency Project	P132 741	332.0	МБРР	International Bank For Reconstruction And Development	332	May 22, 2014
			The Climate Investment Funds (CIFs)	Clean Technology Fund	50	
Serving People, Improving Health Project	P144 893	214.73	МБРР	International Bank For Reconstruction And Development	214,73	March 4, 2015
			позичальник	Borrower	46,3	
Second Power Transmission Project	P146 788	330.0	МБРР	International Bank For Reconstruction And Development	330	December 22, 2014
			The Climate Investment Funds (CIFs)	Clean Technology Fund	48,425	

Road Sector Development Project	P149322	560.0	МБПП	International Bank For Reconstruction And Development	560	November 3, 2015
Ukraine Gas Supply Security Facility	P155111	500.0	МБПП	Ibrd Guarantee	500	October 18, 2016
Access to Long Term Finance	P156766	150.0	МБПП	International Bank For Reconstruction And Development	150	May 2, 2017
Ukraine: Conflict Response and Recovery Pilot and Capacity Building	P158091	0.0		SPF Grant No.TF 0A3307	3,6???	April 20, 2016
SUPPORT TO EXTRACTIVE INDUSTRIES TRANSPARENCY INITIATIVE COMPLIANCE PROCESS PROJECT	P158379	0.4	грант	<i>Extractives Global Programmatic Support</i>	4	December 24, 2015
Strengthening Evidence-Based Policymaking with Education Statistics and Analysis	P161312	0.34	Позичальник	Borrower	0,06	December 16, 2016
			грант	<i>Trust Fund For Statistical Capacity Building</i>	0,34	
Strengthening Public Resource Management	P161586	3.39	грант	<i>European Commission Development Fund - Tf</i>	3,39434	June 23, 2017
Support to Ukrtransgaz PIU	P163065	1.13	грант	<i>European Commission Development Fund - Tf</i>	1,131638	February 21, 2017
Statistical Methodology Development and Capacity Building in Conditions of Armed Conflict in Ukraine	P163181	0.45	грант	<i>Trust Fund For Statistical Capacity Building</i>	0,4549	March 5, 2018
JSDF: Community-based Social Service Delivery Project	P165346	2.85	грант	<i>Japan Social Development Fund</i>	2,85	May 10, 2018

Джерело: Складено автором за даними: Світовий банк. URL: <https://mof.gov.ua/uk/svitovij-bank>.

Додаток Д

Загальні обсяги кредитів (позик), залучених державою до спеціального фонду Державного бюджету України від урядів іноземних держав, банків і МФО для реалізації інвестиційних проектів у розрізі кредиторів, млн грн

Кредитор	Обсяг залучення кредитів (позик) за роками			
	2018		2019	2020
	План	Факт	Факт	Факт
Міжнародний банк реконструкції та розвитку	6851,5	5781,7	6945,9	7353,4
Європейський банк реконструкції та розвитку	2382,8	1818,4	2199,3	2307,2
Європейський інвестиційний банк	6407,1	324,8	6225,0	6084,1
Кредитна установа для відбудови	1101,9	103,5	1372,6	1303,7
Уряд Французької Республіки	2499,6	0,0	4097,4	4727,9
Уряд Республіки Польща	74,8	0,0	179,0	305,4
Ексімбанк Угорщини (в частині реалізації Рамкового договору між Урядом України та Урядом Угорщини)	120,0	0,0	26,7	27,0
Японське агентство міжнародного співробітництва	58,9	66,6	62,2	
Північна екологічна фінансова корпорація	3,0	0,0	53,2	53,5
Усього:	19499,6	9102,0	21 161,3	21536,3

Джерело: Складено за даними порталу реєстру проектів МФО (IFIs projects). URL: <https://proifi.gov.ua/?p=index>.

Зовнішні запозичення України у 2020 році, млрд грн

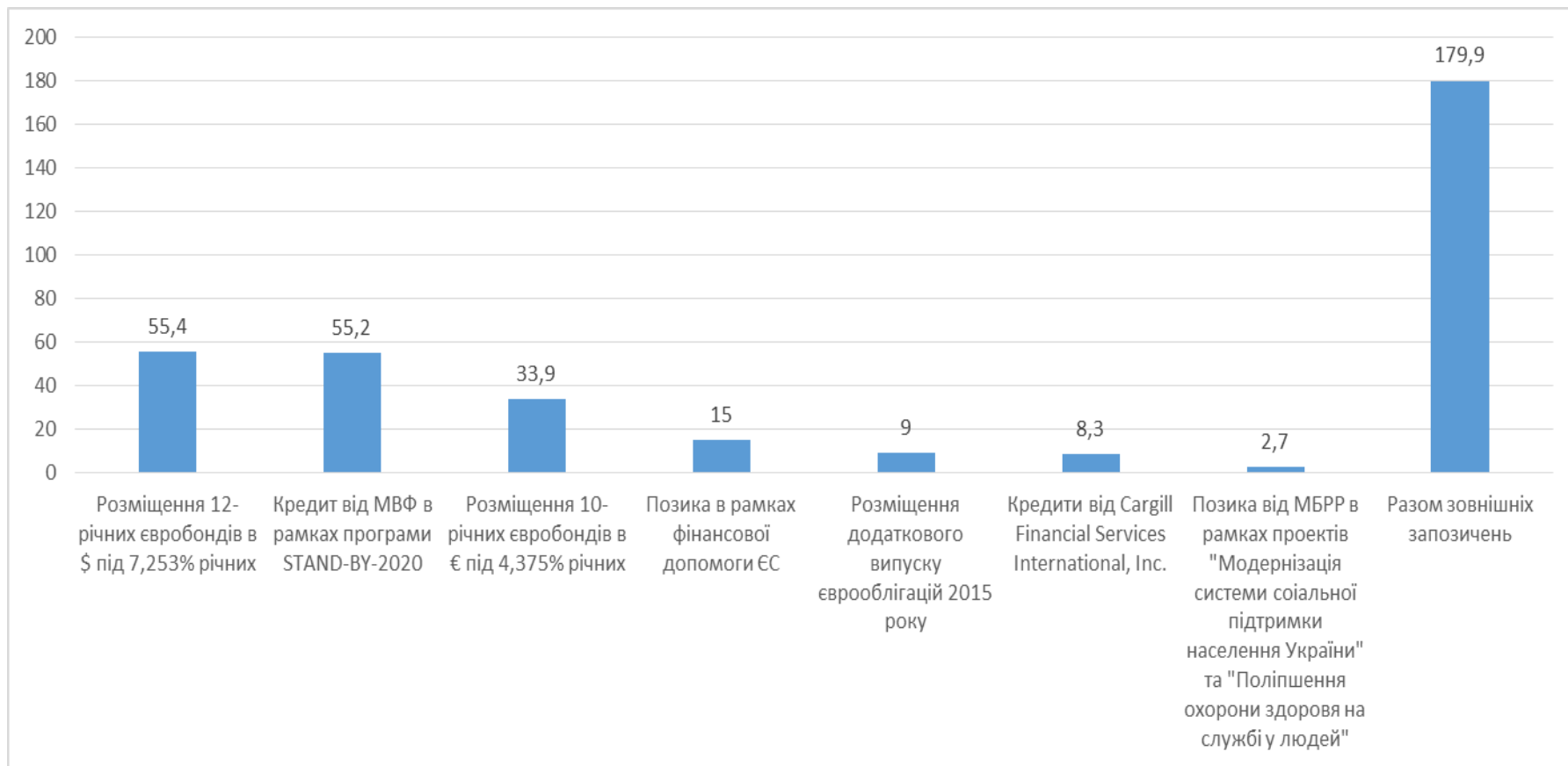
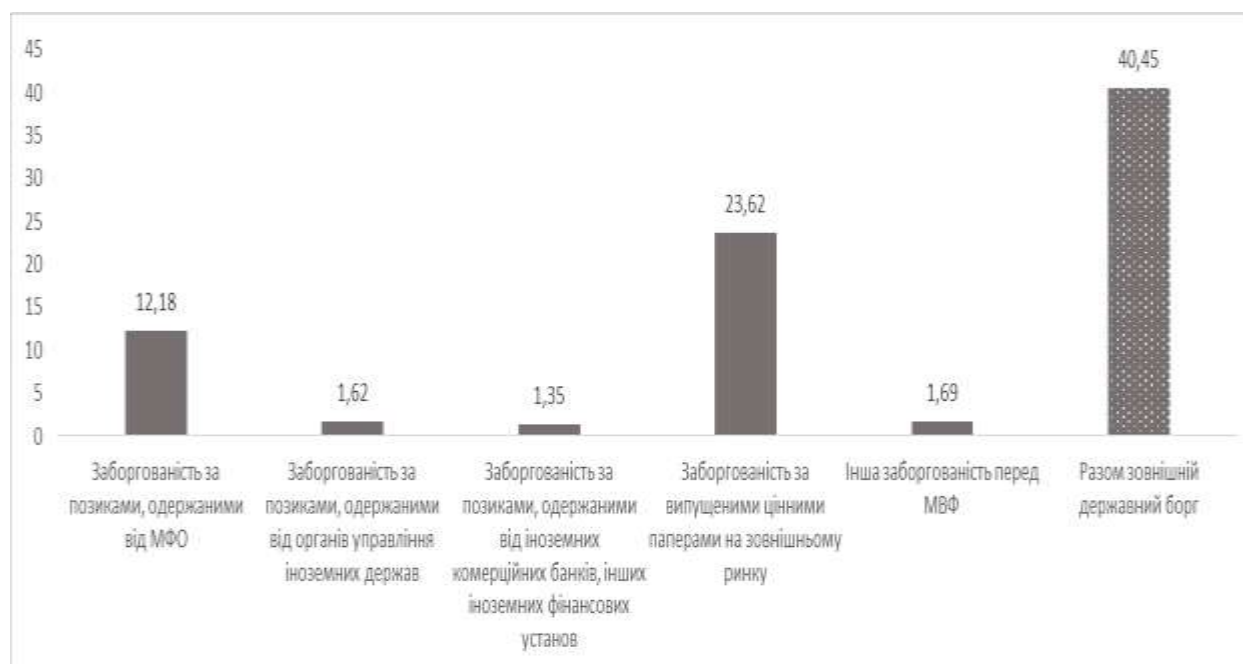

Рис. Ж.1. Зовнішній державний борг України (станом на червень 2020 року), млрд дол

Таблиця Ж.1.

Зовнішній державний борг України (станом на червень 2020 року), млрд дол

Разом зовнішній державний борг	40,45
Заборгованість за позиками, одержаними від МФО	12,18
Європейське співтовариство	3,63
ЄБРР	0,49
ЄІБ	0,76
МБРР	4,86
МВФ	2,41
Фонд чистих технологій (МБРР)	0,02
Заборгованість за позиками, одержаними від органів управління іноземних держав	1,62
Канада	0,15
Німеччина	0,27
Польща	0,01
Росія	0,61
Франція	0,02
Японія	0,56
Заборгованість за позиками, одержаними від іноземних комерційних банків, інших іноземних фінансових установ	1,35
CARGILL (США)	0,27
CREDIT AGRICOL CORPORATE AND INVESTMENT BANK (Франція)	0,18
DEUTSCHE BANK AG LONDON (Німеччина)	0,9
Заборгованість за випущеними цінними паперами на зовнішньому ринку	23,62
Інша заборгованість перед МВФ	1,69

Джерело: Складено автором за даними Міністерства фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/>.

Додаток К

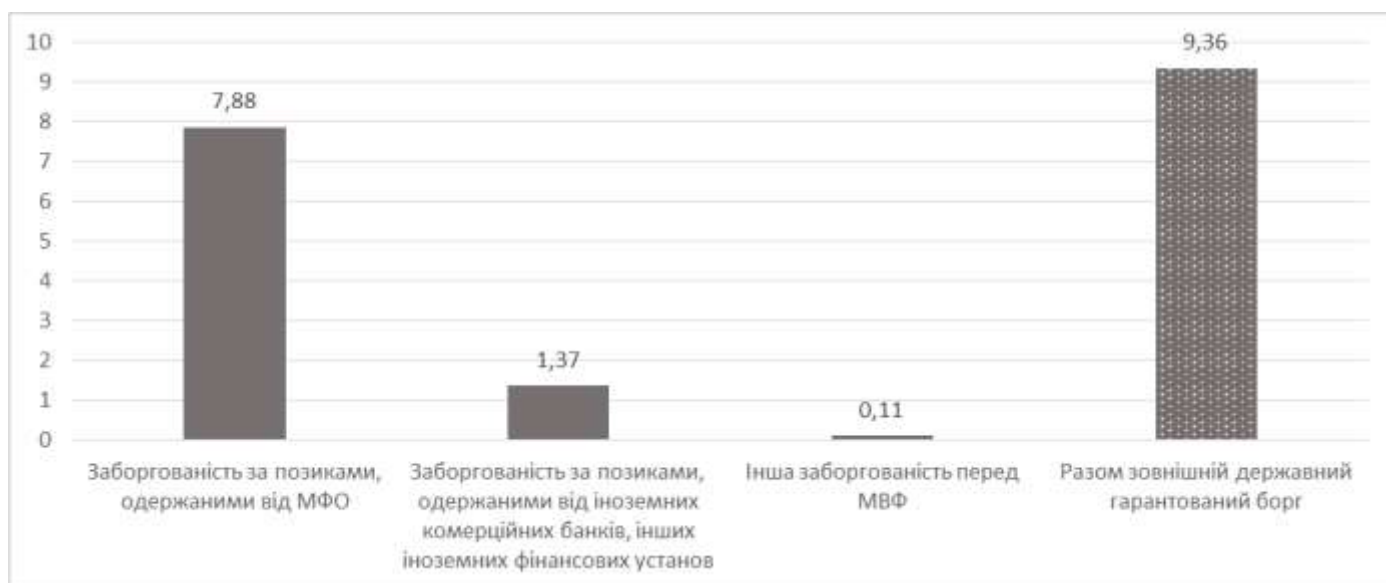

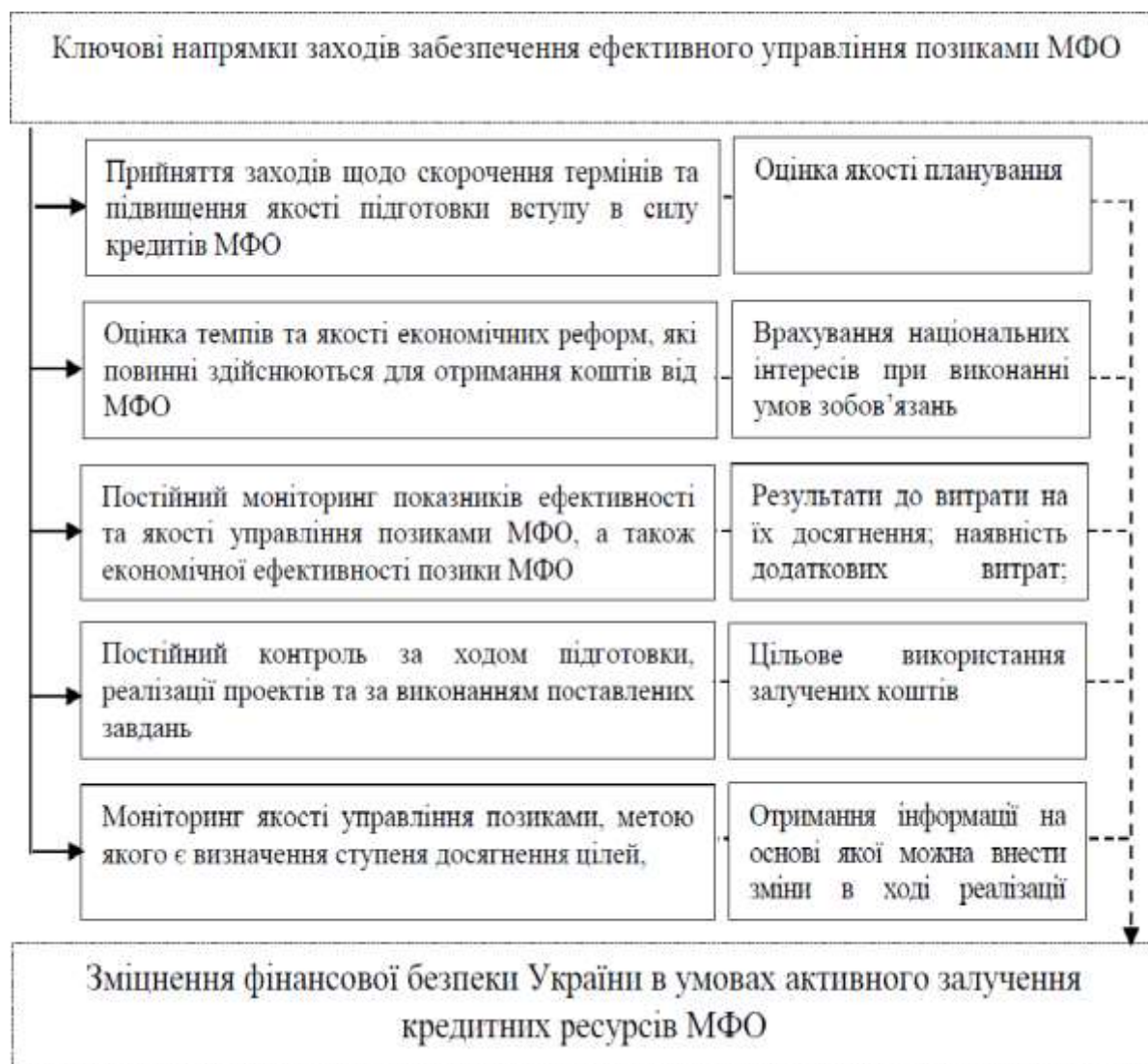
Рис. К.1. Зовнішній державний гарантований борг України (станом на червень 2020 року), млрд дол

Таблиця К.1.
Зовнішній державний гарантований борг України (станом на червень 2020 року), млрд дол

Разом зовнішній державний гарантований борг	9,36
Заборгованість за позиками, одержаними від МФО	7,88
Європейське співтовариство з атомної енергії	0,11
ЄБРР	0,35
ЄІБ	0,06
МБРР	0,46
МВФ	6,91
Заборгованість за позиками, одержаними від іноземних комерційних банків, інших іноземних фінансових установ	1,37
CENTRAL STORAGE SAFETY PROJECT TRUST (США)	0,15
DEUTSCHE BANK AG LONDON (Німеччина)	0,03
UNICREDIT BANK AUSTRIA AG (Австрія)	0,01
Державний банк розвитку КНР	0,02
Експортно-імпортний банк КНР	1,13
Експортно-імпортний банк Кореї	0,03
Інша заборгованість перед МВФ	0,11

Джерело: Складено автором за даними Міністерства фінансів України. URL:
<https://mof.gov.ua/uk/>.

Механізм здійснення ефективного управління позиками МФО в контексті забезпечення фінансової безпеки України

Джерело: складено автором за даними : [49, 50, 55]